Monta opinto-oikeutta

Tutkimus useamman opinto-oikeuden hankkimiseen
johtaneista syistä ja tekijöistä

Tuukka Salminen

Virve Murto

Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö
Otus

6/2019

Sisällys

Tiivistelmä....1

1 Johdanto....2

2 Tutkimuksen toteuttaminen....3

3 Syitä useampien opinto-oikeuksien hankkimisen taustalla – Laadullinen tarkastelu....5

3.1 Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutumiseen pohjautuvat tekijät....6

3.2 Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin pohjautuvat tekijät....8

3.3 Valmistumiseen pohjautuvat tekijät....9

3.4 Työelämään pohjautuvat tekijät....10

3.5 Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät....11

4 Useamman opinto-oikeuden hankkimiseen johtavien syiden yleisyydet – Määrällinen tarkastelu....12

4.1 Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutumiseen pohjautuvat tekijät....13

4.2 Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin pohjautuvat tekijät....14

4.3 Opintojen ja työelämän yleiset tekijät....18

4.4 Työelämään pohjautuvat tekijät....21

4.5 Muut tekijät....24

5 Yhteenveto ja pohdinta....27

Liitteet....29

Liite 1: Metodologia....29

Liite 2: Määrällisen kyselyaineiston vastaajajoukko....30

Liite 3: Kutsut kertomaan koulutustarinoista....31

Liite 4: Määrällisen kyselyn ensimmäisiin ja toisiin korkeakouluopintoihin hakeutumista koskevien väittämien luokittelu syiden alle....32

Liite 5: Määrällisen kyselyn väittämäkohtaiset tulokset....35

Tiivistelmä

Suomen ylioppilaskuntien liiton ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen tekemässä tutkimuksessa on selvitetty niitä syitä, joita on useamman kuin yhden opinto-oikeuden hankkimisen taustalla. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa alkuvuodesta 2019 useamman opinto-oikeuden hankkineita pyydettiin kertomaan omin sanoin omasta koulutuspolustaan ja sen muotoutumiseen vaikuttaneista tekijöistä. Opintopoluista kertovia tarinoita lähetettiin tutkimukseen yli 170. Näistä tarinoista esiin nousevia tekijöitä ja niiden välisiä yhteyksiä tunnistamalla luotiin tässä raportissa esitetty jäsennys, joka auttaa ymmärtämään useamman opinto-oikeuden hankkimisen lähtökohtia.

Tutkimuksen laadullisen ensimmäisen vaiheen tulosten mukaan useamman opinto-oikeuden hankkiminen on yleisimmin kytköksissä 1) omien kiinnostuksenkohteiden selkiytymättömyyteen ensimmäisiin opintoihin haettaessa tai niiden muotoutumiseen ensimmäisten opintojen aikana, 2) valmistumisen lähestyessä tärkeiksi nouseviin työllistymiseen liittyviin pohdintoihin sekä 3) opintoihin liittyviin tekijöihin, kuten opiskeluvaikeuksiin. 4) Lisäksi myös elämäntilanteeseen, itsenäistymiseen, perheeseen ja sosiaalisiin suhteisiin sekä terveyteen liittyvät tekijät vaikuttavat oleellisesti siihen, millaiseksi kunkin opiskelijan opintopolku muotoutuu.

Ensimmäisessä vaiheessa kerätyn tarina-aineiston pohjalta toteutettiin maaliskuussa 2019 laajempi, painopisteeltään määrällinen kysely, jolla selvitettiin eri tekijöiden yleisyyksiä ja tärkeyttä erilaisten opintopolkujen vaiheissa. Toisen vaiheen määrällisen kyselyn tulokset vahvistavat laadullisen aineiston antamaa kuvaa siitä, että toisen opinto-oikeuden hankkimisen taustalla vaikuttavat syyt ovat usein erilaisille ryhmille ja eri elämäntilanteissa oleville hyvin eri tyyppisiä. Opintojen alkutaipaleella toiseen opiskelupaikkaan vaihtavilla päätöksiin vaikuttaa enemmän suoraan opintoihin ja opiskeluun liittyvät tekijät, kun taas pidempään opiskelleilla ja työelämästä opintoihin siirtyvillä etusijalla ovat usein esimerkiksi työllistymiseen liittyvät tekijät. Myös sosiaaliset ja elämäntilanteeseen liittyvät seikat näkyvät eri elämäntilanteissa eri tavoin.

Tutkimus tuottaa tilastojen rinnalle uutta tietoa opintopolkujen muotoutumiseen vaikuttavista ja useamman opinto-oikeuden hankkimiseen johtavista tekijöistä sekä niiden keskinäisistä yhteyksistä.

1 Johdanto

Kansallinen tilastotoimi ja Opetushallitus keräävät valtakunnallisesti kattavaa tietoa opiskelijoista ja heidän opintojensa kulusta. Opintoihin hakeutumista ja opintojen etenemistä koskevien hallinnollisten rekisteriaineistojen rinnalle poliittisen päätöksenteon tueksi tarvitaan kuitenkin myös tietoa opiskelijoilta itseltään. Suomen ylioppilaskuntien liiton ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen tutkimus vastaa tähän tiedontarpeeseen kahden kyselyaineiston avulla. Yhdessä laadullinen ja määrällinen kyselyaineisto mahdollistavat monisyiset ja monimenetelmälliset analyysit usean opinto-oikeuden hankkimisen taustalla vaikuttavista syistä, mitkä jäävät usein rekisteriaineistojen tavoittamattomiin.

Tutkimuksen aineistojen tiedonkeruu toteutettiin kahdessa vaiheessa sähköisinä kyselyinä. Yli 170 vastaajaa kertoi koulutuspolkunsa kulusta tutkimuksen ensimmäisen vaiheen laadulliseen aineistoon. Tutkimuksen toisen vaiheen määrälliseen aineistoon vastasi kaikkiaan 786 usean opinto-oikeuden hankkinutta vastaajaa. Tiedonkeruu on kuvattu tarkemmin seuraavassa, tutkimuksen toteuttamisesta kertovassa luvussa 2.

Tutkimuksen tulososio koostuu kahdesta luvusta. Luvussa 3 kuvataan laadullisen aineiston analyysi ja esitellään analyysin tuloksena syntynyt jäsennys useamman opinto-oikeuden taustalla vaikuttaneista syistä. Tutkimuksen toisessa vaiheessa laadullisen analyysin pohjalta rakennetun määrällisen kyselyn tuloksia eri tekijöiden yleisyydestä usean tutkinnon hankkimiseen vaikuttavina tekijöinä tarkastellaan luvussa 4. Lopussa keskeiset tulokset ja johtopäätökset kootaan yhteenvedoksi.

2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus toteutettiin monimenetelmällisenä kaksiosaisena tutkimuksena. Ensimmäisessä vaiheessa, vuodenvaihteessa 2018–2019, kerättiin laadullinen kyselyaineisto, johon useamman tutkinto-oikeuden hankkineita vastaajia pyydettiin kertomaan omin sanoin heidän koulutuspolkujensa etenemisestä, siihen liittyvistä tekijöistä ja erityisesti siitä, mitkä olivat heidän omasta mielestään tärkeimmät syyt useamman tutkinto-oikeuden hankkimiselle. Osallistujien tavoittamiseksi käytettiin ensimmäisessä vaiheessa Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen Facebook-sivua ja Twitter-tiliä sekä tutkijoiden omia kontakteja. Yhteensä yli 170 useamman tutkinto-oikeuden hankkinutta vastaajaa kirjoitti tutkimukseen koulutuspolkunsa kulusta. Vastaamiskutsut on kuvattu liitteessä 3.

Laadullisesta koulutustarinoita sisältäneestä aineistosta tunnistettiin tämän jälkeen useamman tutkinto-oikeuden hankkimiseen liittyneitä syitä. Tarinoissa esiintyneistä tekijöistä muodostettiin yleisempiä syyluokkia, ja eri tekijöiden välisiä yhteyksiä tunnistettiin laajemman rakenteen ymmärtämiseksi. Ensimmäisessä vaiheessa tunnistettujen syiden pohjalta rakennettiin toisessa vaiheessa laajempi, pääasiassa määrällisiä mittareita sisältänyt sähköinen kysely, joka oli vastattavana maaliskuussa 2019. Laadullisesta aineistosta tunnistettujen syiden perusteella toisen vaiheen kyselyyn rakennettiin väittämiä, jotka kuvasivat joko suorasti tai epäsuorasti tiettyä useamman tutkinto-oikeuden hankkimiseen liittyvää tekijää. Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan kuusiportaisella Likert-asteikolla (jossa 1=Ei lainkaan tärkeä, 5=Erittäin tärkeä, 6=Ei koske minua), kuinka tärkeä esitetty tekijä oli ollut hänen omalla kohdallaan hänen hankkiessaan toisen tutkinto-oikeuden ensimmäisen lisäksi. Eri syiden yleisyyden laskemiseksi prosenttiosuutena samoja perimmäisiä syitä kuvaavien väittämien vastaukset yhdistettiin tiiviimmäksi joukoksi muuttujia siten, että uuteen syytä kuvaavaan muuttujaan merkittiin vastaajalle maksimiarvo syytä kuvaavien väittämien arvoista. Vastausvaihtoehto 6 = Ei koske minua käsiteltiin arvona 1 = Ei lainkaan tärkeä. Tämän jälkeen yhdistettyjen muuttujien arvot muutettiin arvoiksi 0 ja 1 siten, että arvot 1–3 saivat arvon 0, ja arvot 4–5 arvon 1. Tulosluvuissa kuvatut syiden yleisyyden prosenttiosuudet kuvaavat siis käytännössä niiden vastaajien osuutta, jotka olivat ilmoittaneet ainakin yhden syytä kuvaavan väittämän olleen hänen kohdallaan melko tärkeä tai erittäin tärkeä päätökselle hankkia toinen korkeakoulututkinnon suoritusoikeus. Kutsua vastata toisen vaiheen kyselyyn levitettiin ylioppilaskuntien kautta läsnäoleville korkeakouluopiskelijoille. Toisen vaiheen määrälliseen kyselyyn vastasi kaikkiaan 786 opiskelijaa. Vastaajajoukon kuvailutaulukot löytyvät tämän tutkimuksen liitteestä (Liite 2).

Tulosluvuissa esitettyjä prosenttiosuuksia tulkittaessa on tärkeää muistaa, että luvut kuvaavat sitä, kuinka suurelle osuudelle syy on ollut tärkeä tekijä toisen opinto-oikeuden hankkimisessa. Ne eivät kuvaa esimerkiksi sitä, kuinka suuri osuus toisen opinto-oikeuden hankkimisesta selittyy tietyllä tekijällä. Pienenkin prosenttiosuuden syyt ovat tärkeitä syitä toisen opinto-oikeuden hankkimiselle, ainoastaan pienemmälle joukolle kuin suuren prosenttiluvun syyt. Eri syitä ei myöskään ole mielekästä laittaa yleisyyden perusteella ranking-järjestykseen, sillä irrallaan esitettyinä luvut antavat hyvin yksiulotteisen kuvan niistä elämänpoluista, joita ne kuvaavat. Tutkimuksessa esitetyt syyt ovat yksinkertaistettuja kuvauksia usein moniulotteisista ja päällekkäisistä tekijöistä ja niiden vuorovaikutuksista. Prosenttiosuudet myös riippuvat vahvasti vastaajille esitettyjen väittämien muotoilusta sekä niistä tutkimuksellisista valinnoista, joihin tässä tutkimuksessa on päädytty. Syitä eri tavoin kysymällä tai selvittämällä osuudet voisivat hyvinkin poiketa tässä raportissa esitetyistä luvuista. Esitettyjen osuuksien absoluuttisiin arvoihin ei siis kannata tarrautua. Olennaista on tunnistaa, minkälaisia syitä useamman tutkinto-oikeuden

hankkimisen taustalla on, mitä eri syyt erilaisille opiskelijoille merkitsevät ja missä tilanteissa ja elämänvaiheissa niiden merkitys nousee opiskelupolun kannalta tärkeäksi.

Tämän tutkimuksen perusjoukko koostuu niistä henkilöistä, joilla on ollut useampi kuin yksi korkeakoulututkinnon suoritusoikeus, joista ainakin yksi on ollut suomalaisessa korkeakoulussa. Tällaisesta opiskelijajoukosta ei kuitenkaan ollut tutkimuksen tekemisen aikana saatavilla sellaista tilastoa, josta olisi selvinnyt joukon tarkka koko tai erilaisten ryhmien osuudet sen sisällä, kuten esimerkiksi sukupuoli- tai ikäjakauma. Tästä syystä ei voida varmuudella sanoa, kuinka hyvin tulokset kuvaavat koko perusjoukon tilannetta. Tutkimuksen aikana perusjoukosta tehtiin oletus, että useamman tutkinnon hankkineiden sukupuolijakauma vastaa kutakuinkin kaikkien vuosien 2015–2017 korkeakouluopiskelijoiden sukupuolijakaumaa, joista opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen mukaan noin 56 % on ollut naisia ja 44 % miehiä[1]. Tutkimuksen toisen vaiheen määrällisessä kyselyaineistossa naisten osuus oli tätä huomattavasti suurempi, noin kolme neljäsosaa samalla kun miehiä oli vastaajista vain reilu viidennes. Naiset vastaavat kyselytutkimuksiin usein selvästi miehiä aktiivisemmin, joten on erittäin todennäköistä, että sama ilmiö oli nähtävissä myös tämän tutkimuksen aineistossa. Määrälliseen kyselyaineistoon laskettiin painokerroin, jonka avulla aineistossa naiseksi tai mieheksi itsensä ilmoittaneiden osuudet painotettiin paremmin vastaamaan oletettua perusjoukon sukupuolijakaumaa. Painokerrointa käyttämällä tulokset saadaan siis kuvaamaan tarkemmin perusjoukon tilannetta. Kaikki tässä tutkimuksessa esitetyt vastauksia koskevat luvut on laskettu painokerrointa käyttämällä. Vastaajamäärät on ilmoitettu painottamattomina vastaajien lukumäärinä.

[1] Lähde: https://vipunen.fi/fi-fi/Raportit/Koulutuksen%20yhteiset%20-%20aloittaneet%20opiskelijat%20tutkinnot%20-%20koulutussektori.xlsb?Web=1

3 Syitä useampien opinto-oikeuksien hankkimisen taustalla – Laadullinen tarkastelu

Tässä luvussa kuvataan niitä syitä, jotka opintopolkuja kuvaavissa tarinoissa ensimmäisen vaiheen laadullisessa aineistossa esiintyi. Tekstissä tarinalla ja kertomuksella tarkoitetaan vastaajan kuvausta omasta opintopolustaan ja siihen vaikuttaneista tekijöistä. Tarinat kuvaavat siis todellisia tapahtumia ja niihin liittyviä pohdintoja.

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa kerättyä tarina-aineistoa analysoitiin aineistolähtöisesti, eli tässä tapauksessa ilman ennakko-oletuksia tai -kysymyksiä, joihin aineistosta olisi etsitty vastausta. Kertomuksista kirjattiin ylös niissä esiintyviä tekijöitä, syitä ja teemoja sekä näiden asioiden yhtäläisyyksiä ja eroja. Jotta aineistosta pystyttiin luomaan tiivistetty ja yhdistetty kuvaus, esiintyneitä tekijöitä luokiteltiin edelleen suuremmiksi kokonaisuuksiksi kuvaamaan esimerkiksi työllistymiseen ja tulevaisuuteen, oman suunnan löytymiseen, ja sosiaalisiin tekijöihin liittyviä kokonaisuuksia.

Ajallisesti tarkasteltuna tarinoista oli tunnistettavissa neljä selkeää elämänvaihetta, joissa päätös useamman opinto-oikeuden hankkimisesta oli tehty tai joista tähän päätökseen liittyvät syyt kumpusivat: 1) ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutuminen, 2) ensimmäiset korkeakouluopinnot, 3) valmistuminen sekä 4) työelämä. Useamman opinto-oikeuden hankkimisen syyt olivat vahvasti kytköksissä siihen, missä vaiheessa toisen opinto-oikeuden hankkimiseen oli päädytty, ja jokaiseen näistä vaiheista liittyi vaiheelle ominaisia syitä ja tekijöitä, jotka olivat vaikuttaneet useamman opinto-oikeuden hankkimiseen. Opintojen alkuvaiheessa tehty päätös toisen opiskelupaikan hakemisesta perustui usein hyvin erityyppisiin syihin kuin päätös, joka oli tehty esimerkiksi valmistumisen kynnyksellä tai työuraan jo alettua. Eri vaiheille ominaisten tekijöiden lisäksi aineistosta nousi esiin erilaisia elämäntilanteeseen ja sen muutoksiin liittyviä tekijöitä, jotka eivät kytkeytyneet suoraan tiettyyn vaiheeseen. Yleiset elämäntilanteeseen liittyvät tekijät saattoivat olla merkittäviä vaiheesta riippumatta. Osa aineistosta esiinnousseista tekijöistä oli opintojen pariin jostain muusta tilanteesta työntäviä tekijöitä. Tällaisia olivat esimerkiksi työttömyys tai opiskelukavereiden puute ensimmäisissä opinnoissa. Osa tekijöistä oli puolestaan opintoihin vetäviä tekijöitä, kuten halu oppia uutta tai kehittää ammattitaitoa. Työntävät tekijät liittyivät siis pyrkimykseen välttää jotain opiskeluun verrattuna epäsuotuisaa tilannetta, kun taas vetävien tekijöiden motivaatio syntyi opinnoista itsestään. Eri ajallisten vaiheiden lisäksi koulutustarinoissa kuvatus tekijät useamman opinto-oikeuden hankkimiselle luokiteltiin kuuteen pääluokkaan, jotka nimettiin seuraavasti 1) kiinnostuksenkohteiden löytyminen ja muuttuminen, 2) tulevaisuus ja työelämä, 3) opiskelukokemukset, 4) opintojen toissijaiset tekijät, 5) sosiaaliset tekijät, 6) yleiset ja elämäntilanteeseen liittyvät tekijät.

Tämän luokittelun pohjalta useiden opinto-oikeuksien hankkimisen syistä ja tekijöistä syntyi kuvion 1 mukainen jäsennys. Kuviossa esitetty malli ei kuvaa eri syiden yleisyyksiä tai asioiden välisiä mittasuhteita, vaan on tarkoitettu jäsentämään niitä reittejä, joiden kautta useamman opinto-oikeuden hankkimiseen on päädytty sekä sitä pohdintaa, jota opiskelijat eri vaiheissa käyvät läpi. Mallissa tekijät on luokiteltu neljään eri ajalliseen vaiheeseen sekä yleisiin elämäntilanteeseen liittyviin tekijöihin. Omien kiinnostuksenkohteiden löytymistä ja kehittymistä koskevat tekijät on merkattu sinisellä värillä, tulevaisuuteen ja työelämään liittyvät tekijät puolestaan violetilla sävyllä. Opintoihin liittyvät tekijät on kuvattu punaisella ja keltaisella värillä. Näistä punaiset kuvaavat opintoihin suoremmin liittyviä tekijöitä, kun taas keltaisella pohjalla on ilmoitettu toissijaisia tekijöitä, kuten opiskelupaikkojen sijainti ja opiskelijaedut. Sosiaaliset

Kuvio 1. Laadullisen aineiston pohjalta rakennettu jäsennys useamman kuin yhden opinto-oikeuden hankkimiseen johtaneista tekijöistä.

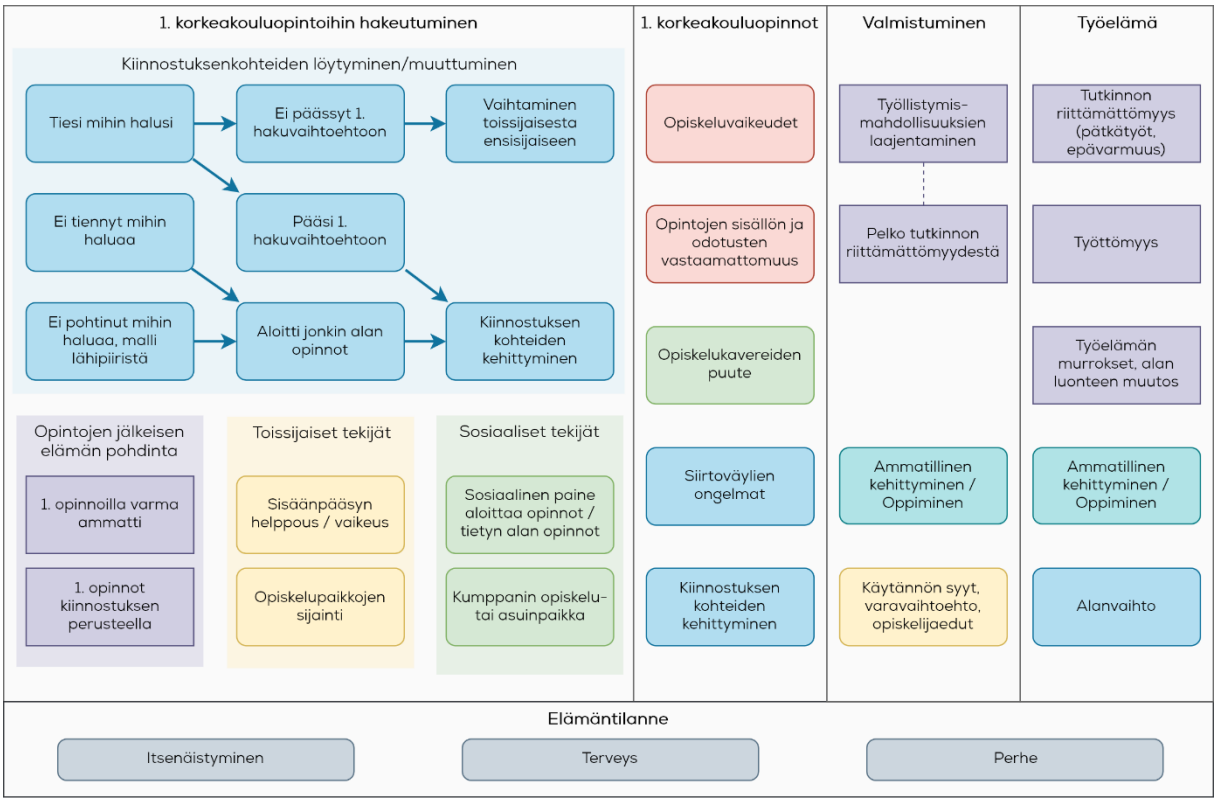

tekijät on merkattu vihreällä värillä ja lisäksi yleiset elämäntilanteeseen liittyvät tekijät on kuvattu kuvion alaosassa harmaalla värillä. Seuraavissa kappaleissa tunnistetut tekijät käydään läpi vaihe- ja teemakohtaisesti.

3.1 Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutumiseen pohjautuvat tekijät

Monissa tarinoissa kerrottiin syistä, jotka kumpusivat ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutumisen aikaisesta tilanteesta ja niistä lähtökohdista, joista ensimmäinen opinto-oikeus oli hankittu. Keskeisin teema näissä tarinoissa oli itselle sopivan alan etsimiseen ja löytymiseen liittyvät pohdinnat sekä ensimmäisen opiskelupaikan valintaan vaikuttaneet tekijät.

Yleisin yksittäinen syy toisen opiskelupaikan hankintaan oli omien kiinnostusten kohteiden muuttuminen ja tarkentuminen. Jopa neljänneksessä kaikista annetuista tarinoista kerrottiin omien kiinnostuksenkohteiden muuttumisesta tai ”oman jutun löytämisestä” opintojen aikana. Kiinnostuksenkohteiden muuttumista kuvaavat syyt olivat erityisen näkyviä opiskelijoilla, jotka olivat hankkineet toisen opinto-oikeuden ensimmäisten opintojen aikana, mutta niitä oli nähtävissä myös työelämästä opintoihin palaavien alanvaihdosta painottavissa tarinoissa. Omien kiinnostuksenkohteiden löytyminen ja muuttuminen on yllä kuvatussa mallissa sijoitettu ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutumisen yhteyteen, sillä useimmissa tarinoissa oman suunnan muuttuminen palautui viime kädessä siihen, että käsitys itselle sopivasta alasta ei ollut selkiytynyt ensimmäisiin opintoihin haettaessa. Kiinnostuksenkohteiden muuttumisesta oli

tarinoissa runsaasti mainintoja riippumatta siitä, missä vaiheessa päätös toisen opinto-oikeuden hankkimisesta oli tehty.

Niissä tarinoissa, joissa toisen opiskelupaikan hankkiminen kytkeytyi ensimmäisiä korkeakouluopintoja edeltäneeseen aikaan, yleisimmin kuvattu tekijä toisen opinto-oikeuden hankkimiselle oli se, ettei itselle sopiva ala ollut vielä selvillä ensimmäisiin opintoihin hakeuduttaessa. Vastaajista monet olivat päätyneet ensimmäisiin korkeakouluopintoihinsa vain ”mennäkseen johonkin”, jotta eivät olisi jääneet kokonaan ilman opiskelupaikkaa. Laadullisen aineiston perusteella omien kiinnostuksenkohteiden selkiytymättömyys hakuvaiheessa ja niiden selkiytyminen opintojen aikana on yleisin syy toisen opinto-oikeuden hankkimiseen niillä, jotka hankkivat toisen opinto-oikeuden ensimmäisten opintojen alkuvaiheessa tai muuten opintojen aikana. Opintojen aikana kiinnostuksenkohteet usein selkiytyvät – jos ei muuten, niin ainakin huomataan, tuntuuko valituksi tullut opiskelupaikka itselle sopivalta.

Osa toisen opinto-oikeuden hankkineista oli kuitenkin kokenut toisen asteen jälkeen tienneensä, mitä haluavat opiskella. Heistä ensisijaiseen hakukohteeseen päässeillä alanvaihto oli ollut usein seurausta mielenkiinnon kohteiden muuttumisesta tai tarkentumisesta. Sen sijaan niillä, jotka eivät olleet päässeet ensisijaiseen hakukohteeseensa, toisen opinto-oikeuden hankkiminen oli monesti seurausta varavaihtoehtoisena hakukohteena olleen opiskelupaikan saamisesta ja opintojen aloittamisesta, ja sen jälkeen uudesta hakemisyrityksestä ensisijaiseen hakukohteeseen.

Osassa tarinoista puolestaan tunnistettiin, etteivät omat kiinnostuksenkohteet ensimmäisiin opintoihin haettaessa olleetkaan täysin omia, vaan tietyn alan opiskelupaikka oli haettu esimerkiksi lähipiiristä saadun tutun mallin mukaisesti, esimerkiksi vanhempien tai sisarusten koulutuspolkuja seuraillen. Osa myös kertoi, ettei oikeastaan hakuvaiheessa edes tiennyt, haluaako aloittaa korkeakouluopintoja lainkaan, mutta oli kokenut sosiaalista painetta opintojen aloittamiseen tai tietyn alan valintaan. Näissä tarinoissa uuden opinto-oikeuden hankkiminen kumpusi oman elämänpolun pohdinnasta ja etsimisestä ja usein nuoremmilla opiskelijoilla myös pyrkimyksestä itsenäistyä.

> *“Minulle on aina sanottu että musta tulis hyvä opettaja. Muutaman opiskeluvuoden jälkeen tajusin, ettei alakoulu kiinnosta työympäristönä lainkaan. En halunnutkaan opettajaksi, vaikka varmasti hyvä siinä olisinkin ollut.”*

Tutkimukseen annettujen koulutuspolkujen kuvausten perusteella toisen opinto-oikeuden hankkineista monella ensimmäinen opiskelupaikka tulee lopulta valituksi osin opintoihin liittymättömien tekijöiden perusteella. Osa oli aloittanut ensimmäisen opiskelupaikkansa opinnot siksi, että oli päässyt sisään suoraan aiemmilla arvosanoilla. Osalla ensimmäisen paikan valintaan oli vaikuttanut joko halu muuttaa pois kotipaikkakunnalta tai haluttomuus muuttaa opintojen perässä, mikä joissain tapauksissa saattaa rajata opintotarjonnasta ulos myös itseä eniten kiinnostavia opiskelupaikkoja.

> *“Aloitin opinnot [yliopistolla X] tietojenkäsittelytieteessä: halusin pois kotikulmilta [kaupungista Y] uuteen ympäristöön uutta alkua varten.“ (haki myöhemmin takaisin kotikaupunkiin samalle alalle)*

Myös seurustelukumppanin tai puolison elämäntilanne oli otettu huomioon opiskelupaikkaa valittaessa tai toista opinto-oikeutta hankittaessa. Osa vastaajista kertoi valinneensa ensimmäisen opiskelupaikkansa osittain sen perusteella, missä silloinen kumppani asui tai opiskeli. Jos opiskelupaikat löytyvät eri paikkakunnilta tai vaihtuvat opintojen aikana, on edessä usein valinta jommankumman ensisijaisen hakutoiveen mukaan. Aineiston perusteella seurustelusuhde laitetaan ensimmäisiin opintoihin hakiessa usein ensisijaisen hakukohteen edelle, sillä missään tarinassa ei kerrottu siitä, että seurustelusuhde olisi päätetty eri paikkakunnilla sijaitsevien opintojen takia. Tämä näytti tarinoissa toteutuneen usein ainakin silloin, jos kumppanin tulevalla asuin- tai opiskelupaikkakunnalla oli mahdollista opiskella ensimmäisen hakutoiveen alaa tai ainakin jotakin ”riittävän kiinnostavaa” alaa.

3.2 Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin pohjautuvat tekijät

Osalla opiskelijoista päätös useamman opinto-oikeuden hankkimisesta oli syntynyt ensimmäisten korkeakouluopintojen aloittamisen jälkeen opinnoissa saatujen kokemusten pohjalta. Näissä tarinoissa syyt liittyivät monesti paitsi omien kiinnostuksenkohteiden kehittymiseen myös opintoihin ja opintososiaalisiin seikkoihin. Varinaisesti opintoihin liittyvien syiden osalta tarinoissa kerrottiin opiskeluvaikeuksista, opintojen sisällön ja odotusten vastaamattomuudesta, sekä opiskelukavereiden puutteesta. Osa kirjoittajista kertoi hakeneensa toista opiskelupaikkaa ensimmäisissä opinnoissa koettujen vaikeuksien takia.

> *“Opintojen aikana tajusin ettei minusta ole [tähän], mutta suuntauduin pedagogiikkaan ja tykkäsin opettamisesta. […] Hain samana vuonna [opettajankoulutukseen]”*

Osalle opiskelualan vaihto liittyi hakeutumisen aikaisten odotusten ja opintojen sisällön vastaamattomuuteen.

> *”Toiseen opintovuoteen mennessä olin sekä kyllästynyt [ensimmäisen alan] opintoihin että paremmin tietoinen yliopiston muusta opintotarjonnasta ja aloin käymään [toisen alan] peruskursseja.”*

Myös opiskelukavereiden puute voi johtaa opiskelupaikan vaihtamiseen tai toisen opinto-oikeuden hankkimiseen. Aineiston perusteella keskeistä tämän suhteen on sosiaalisen verkoston muodostuminen opintojen alkumetreillä, jolloin opintoihin ollaan vasta sitoutumassa. Yhteistä edellä mainituille opintoihin liittyville tekijöille oli tarinoissa kerrottu tuen ja tiedon tarve joko opintoihin hakeuduttaessa tai niiden aikana. Monet opintoihin liittyvistä tekijöistä kertoneet vastaajat toivat esille, että ensimmäiset korkeakouluopinnot olisi mieluusti haluttu viedä loppuun asti, mutta edellä mainituista syistä johtuen opiskelu ei enää motivoinut ja siitä tuli henkisesti raskasta. Korkeakouluille opinto-ohjaus, opintososiaaliset palvelut sekä tiedon ja tuen tarjoaminen voivat toimia konkreettisena keinona tarjota tukea opintoihin kiinnittymisessä ja opintojen loppuun saattamisessa. Koulutuksen järjestäjien yhteinen haaste on myös se, miten opinnoista ja opiskelusta voidaan antaa hakemista harkitseville mahdollisimman realistinen kuva.

Kuten edellisessä osiossa kerrottiin, kiinnostukset saattavat hyvinkin muuttua opintojen aloittamisen jälkeen, vaikka ensimmäinen opiskelupaikka olisikin tuntunut hakuvaiheessa itselle sopivalta. Oman jutun löytymistä kuvaavissa tarinoissa kerrottiin edellisessä kappaleessa kuvattujen tekijöiden lisäksi myös siirtoväylien tai joustavan opinto-oikeuden (JOO-opinnot) ongelmakohdista. Eräs kirjoittaja toi esille, että vaikka olisi mielellään halunnut hyödyntää siirtohakua toiseen opiskelupaikkaan vaihtaessaan, opiskelupaikan sai varmemmin ja helpommin yhteishaun kautta. Joillekin toisen opinto-oikeuden hankkiminen johtui siitä, ettei JOO-opinto-oikeutta ollut myönnetty haettuihin opintoihin. Näissä tarinoissa oli toisaalta myös tunnistettavissa epätietoisuutta eri väylien mahdollisuuksista, sillä esimerkiksi JOO-opintoja ei ole tarkoitettu alanvaihtoväyläksi, vaan ne tarjoavat mahdollisuuden oman tutkinnon täydentämiseen sellaisilla opinnoilla, joita ei omassa korkeakoulussa ole tarjolla. Siirtoväylien toimivuuden kannalta on kuitenkin ongelmallista, jos opiskelijan kannalta on järkevämpää pyrkiä opiskelupaikan vaihtamiseen hakemalla tutkinnon suoritusoikeutta samassa haussa, kuin muut ensimmäistä kertaa hakevat.

3.3 Valmistumiseen pohjautuvat tekijät

Mitä pidemmälle opinnoissa edetään, sitä enemmän myös opintojen jälkeistä aikaa ja työllistymistä aletaan pohtia. Tutkimukseen annettujen koulutustarinoiden perusteella toisen opinto-oikeuden hankkiminen valmistumisen kynnyksellä liittyy useimmiten työllistymistä koskeviin pohdintoihin. Valmistumisvaiheessa yleisin työhön liittyvä syy oli se, että laajemman koulutuksen avulla haettiin turvaa työmarkkinoilla. Toisen tutkinnon uskottiin parantavan työllistymismahdollisuuksia ja antavan turvaa mahdollisen työttömyyden yllättäessä opintojen jälkeen. Näissä työllistymistä koskevissa tarinoissa oli tunnistettavissa kahden tyyppisiä perusteluja opiskelun jatkamiselle. Osassa tarinoita toisen tutkinnon hankkimista perusteltiin neutraalisti esimerkiksi sillä, että monipuolinen opiskelu tukee työllistymistä. Toinen opinto-oikeus kannattaa siis hankkia ja kenties tutkintokin suorittaa, koska se on järkevää työllistymisen ja tulevaisuuden tavoitteiden kannalta. Laajempien opintojen koettiin lisäävän työllistymismahdollisuuksia esimerkiksi sellaisissa tehtävissä, joissa vaadittiin monialaista osaamista tai joissa on vaatimuksena sellainen koulutustaso, jonka hankkiminen edellytti useamman tutkinnon suorittamista.

Osassa tarinoita useamman opinto-oikeuden hankkimista kuvattiin kuitenkin ennemminkin pakkona kuin valintana. Näiden tarinoiden kirjoittajat kokivat, että heidän koulutuksensa ei yksinään riitä tulevaisuuden turvaamiseksi. Heistä moni koki, että useampi opinto-oikeus on ollut pakko hankkia, koska niin muutkin tekevät. Toisen tutkinnon suoritusoikeus oli siis hankittu, koska se oli tuntunut välttämättömältä, ei siksi että niin olisi erityisesti haluttu tehdä.

> *“Muutkin tekevät monta tutkintoa niin en pärjää työmarkkinoilla vain yhdellä.”*

Valmistumisvaiheessa toisen opinto-oikeuden hankkimiseen päätyneille yhteistä vaikuttaa laadullisen aineiston perusteella olevan usein se, että ensimmäinen opiskelupaikka oli hankittu sellaiselta itseä kiinnostavalta alalta, jolla työllisyystilanne oli heikko tai uralla eteneminen oli hankalaa. Opiskelupaikkaa ei tietysti tietoisesti haluta valita heikon työllistävyyden alalta, vaan kyse oli ennemminkin siitä, ettei työllistymisen merkitystä ollut ensimmäisiin opintoihin haettaessa

erityisen painokkaasti pohdittu. Tällöin työllistymistä koskevat huolet ja pelot voi nähdä osittain seurauksena ajasta, jolloin ensimmäisten korkeakouluopintojen opiskelupaikkaa valittiin. Jos työllistymistä ja opintojen jälkeistä aikaa ei oteta riittävän suurella painoarvolla huomioon ensimmäistä opiskelupaikkaa valittaessa, viimeistään valmistumisen lähestyessä opintojen jälkeistä työllistymistä koskevat pohdinnat nousevat ajankohtaisiksi.

> *”taiteilijana tiedossa vain silpputöitä ja työttömyyttä, joten vaikka sisältö kiinnosti, niin pitää hankkia myös ’oikea ammatti’ ”*

> *” [Humanistiselta alalta] voi suuntautua vain tutkijanuralle, muita töitä ei saa, joten piti opiskella uusi tutkinto, että pääsi töihin”*

Se, missä määrin työllistymistä on todella pohdittu ensimmäistä opiskelupaikkaa valittaessa, jää kuitenkin arvailun varaan, ja siihen osaa vain kukin opiskelija omalta kohdaltaan vastata. Työllistymistä ei myöskään voi taata, vaikka opinnot valittaisiin vain parhaiten työllistäviltä aloilta.

Joissakin tarinoissa todettiin, että myös opiskelupaikan mukanaan tuomat edut, opiskelija-alennukset ja opiskelijastatus, olivat vaikuttaneet päätökseen hankkia toinen opinto-oikeus. Opiskelijastatuksen säilyttäminen oli varavaihtoehto parempien vaihtoehtojen puuttuessa. Nämä maininnat olivat aineistossa kuitenkin harvassa, ja niiden todettiin olevan lähinnä toissijainen syy.

Kaikille opintojen jatkaminen ensimmäisten opintojen jälkeen ei kuitenkaan johdu työllistymiseen liittyvistä peloista, vaan on nähtävissä enemminkin haluna kehittää omaa osaamista, asiantuntijuutta ja ammattitaitoa. Aineistossa näitä opiskelijoita ohjasi ulkoisen pakon sijaan sisäinen motivaatio ja oman suunnan seuraaminen. Aineiston perusteella kärjistetysti voidaan ajatella niin, että valmistumisen kynnyksellä tehty päätös toisen opinto-oikeuden hankkimisesta on usein seurausta joko halusta kehittää omaa osaamista ja jatkaa etenemistä itseä kiinnostavalla polulla tai pelosta suoritetun tutkinnon riittämättömyydestä ja alan heikosta työllisyystilanteesta.

3.4 Työelämään pohjautuvat tekijät

Työllistymistä ja tulevaisuutta koskevat pohdinnat luonnollisesti jatkuvat työelämään siirryttäessä. Työelämästä takaisin opintoihin palaavilla päätös opintojen jatkamisesta oli useimmiten seurausta joko epävarmasta työllisyystilanteesta, ammattitaidon ja asiantuntijuuden kehittämisestä oman alan sisällä tai omiin työtehtäviin kyllästymisestä ja halusta vaihtaa alaa.

Kuten osa opiskelijoista valmistumisvaiheessa, myös osa jo työelämään siirtyneistä opiskelijoista joutuu toteamaan, ettei omalta alalta löydy riittävästi töitä tai että työsuhteet ovat epävarmoja pätkätöitä. Erona valmistumisen aikaisiin pohdintoihin oli aineistossa se, että päätös toisen opinto-oikeuden hankkimisesta on tehty työllistymistä koskevan omakohtaisen kokemuksen pohjalta, siinä missä valmistumisen tienoilla tehty päätös saattaa pohjata vain pelkoihin ja mielikuviin.

Työelämästä opintoihin palanneet kertoivat myös työelämän murroksista, jotka olivat luoneet painetta uudelleenkouluttautumiselle. Joillakin aloilla ja joissakin ammateissa työnkuva oli muuttunut niin paljon, ettei työ enää vastannut sitä, mihin oli alkujaan valmistunut, jolloin

uuden tutkinnon suorittaminen ja toiselle alalle hakeutuminen oli keino päästä uudelle itselle mieluisalle työuralle.

Samoin kuin valmistuvienkin kohdalla, osalla työelämästä opintoihin palaavilla uuden opinto-oikeuden hankkiminen johtui halusta oman ammattitaidon ja asiantuntijuuden kehittämiseen. Laadullisen aineiston perusteella nämä opiskelijat jatkavat yleensä oman alansa opintoja tai haluavat laajentaa osaamistaan lähialoille sen sijaan, että pyrkisivät kokonaan vaihtamaan alaa.

Osalla niistä, jotka palaavat opintojen pariin työelämässä vietettyjen vuosien jälkeen, uuden opiskelupaikan hankkiminen on puhtaasti seurausta halusta vaihtaa alaa. Siinä missä valmistumisen kynnyksellä työttömyyttä pelkäävistä moni oli valinnut ensimmäisen opiskelupaikkansa pelkästään kiinnostuksen perusteella, työelämästä alanvaihdon takia opintoja jatkavilla ensimmäinen tutkinto oli usein suoritettu juuri varman työpaikan takia. Varma työllistyminen oli ensimmäisiin opintoihin hakeuduttaessa laitettu oman kiinnostuksen edelle, mikä saattoi olla osatekijänä työtehtäviin kyllästymiseen.

> *“kyllästyminen ja aivojen puutuminen töissä johti siihen, että aloitin uudelleen opinnot.“*

Tarinoista nouseekin esiin ensimmäisen opiskelupaikan valintaa koskeva pulma siitä, missä määrin valinnassa pitäisi ottaa huomioon toisaalta omat kiinnostuksenkohteet ja tavoitteet ja toisaalta ulkoiset tekijät kuten alan työllisyystilanne.

3.5 Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät

Eri opiskelu- ja elämänvaiheista kumpuavien tekijöiden lisäksi myös elämäntilanne ja sen muutokset olivat vaikuttaneet useamman opinto-oikeuden hankkimiseen, mistä halu lapsuuden ympäristöstä muuttamiseen ja itsenäistymiseen toimi esimerkkinä ensimmäisiin opintoihin hakeutumiseen vaikuttaneena tekijänä. Nuoren halu itsenäistyä ja muuttaa pois kotipaikkakunnalta ei kaikissa tilanteissa välttämättä ohjaa nuorta häntä itseään kiinnostavalle alalle, vaan voi jopa rajata ulkopuolelle sellaisia itseä kiinnostavia vaihtoehtoja, jotka ovat ristiriidassa itsenäistymisen kanssa. Tarinoissa mainittiin esimerkiksi siitä, että vaikka ensisijainen hakukohde olisi löytynyt kotipaikkakunnalta, valinta oli tehty muiden paikkakuntien vaihtoehdoista, jotta kotipaikkakunnalle ei tarvitsisi jäädä. Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että monet näin toimivista kuitenkin myöhemmin hakevat alkuperäiseen opiskelupaikkaan, jos toissijaisen hakukohteen opinnot eivät tunnukaan itselle sopivilta.

Myös perheen perustaminen on hyvä esimerkki tekijästä, joka muuttaa eri seikkojen keskinäistä painoarvoa tulevaisuutta koskevissa pohdinnoissa. Tarinoissa lapsen saamisen kerrottiin lisänneen huolta taloudellisesta pärjäämisestä, jolloin esimerkiksi pätkätöistä halutaan siirtyä turvatumpaan työpaikkaan jokin toinen tutkinto suorittamalla.

Opintopolkujen kuvauksissa kerrottiin myös elämää muuttavien sairauksien alkamisesta ja väistymisestä, millä oli ollut merkitystä elämän suunnan kääntymiselle ja sen myötä toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. Samoin kuin muut elämäntilanteen muutoksiin liittyvät tekijät, myös sairaudet ja niiden väistyminen rajaavat ja laajentavat vaihtoehtoja ja saavat pohtimaan toisaalta omia kiinnostuksia ja toisaalta käytännöllisiä realiteetteja.

4 Useamman opinto-oikeuden hankkimiseen johtavien syiden yleisyydet – Määrällinen tarkastelu

Kuten edellisessä luvussa todettiin, useamman opinto-oikeuden hankkimiseen johtavat syyt näyttävät riippuvan vahvasti siitä, missä elämän- ja opintojen vaiheessa päätökseen on päädytty. Laadullisen aineiston keräämisen jälkeen useamman opinto-oikeuden hankkimiseen johtavia syitä kartoitettiin määrällisellä kyselyllä, jossa vastaajilta kysyttiin muun muassa heidän taustoistaan sekä siitä, minkälaisista lähtökohdista he olivat hakeutuneet ensimmäisiin opintoihin ja mistä syistä toinen tai useampi opinto-oikeus oli hankittu. Tässä luvussa luodaan katsaus määrällisen kyselyn tuloksiin ja erilaisten syiden yleisyyksiin liittyviin seikkoihin. Määrällisten tulosten rinnalla esitetään myös sitaatteja kyselyn avovastauksista.

Analyysin aluksi aineistoon luotiin kolmiluokkainen muuttuja kuvaamaan sitä, missä vaiheessa opintoja toinen opinto-oikeus oli saatu. Ensimmäisen ryhmän muodostivat opiskelijat, jotka olivat vaihtaneet opiskelupaikkaa korkeintaan viisi vuotta ensimmäisten opintojen alkamisesta ja jotka eivät olleet suorittaneet alempaa tai ylempää tutkintoa ensimmäisistä korkeakouluopinnoistaan. Toiseen ryhmään luokiteltiin opiskelijat, jotka olivat suorittaneet korkeakoulututkinnon ensimmäisistä opinnoistaan tai suorittivat sen toisten korkeakouluopintojen aikana, ja joilla ensimmäisten korkeakouluopintojen alkamisesta oli kulunut korkeintaan kahdeksan vuotta ennen kuin toisiin korkeakouluopintoihin oli haettu ensimmäisen kerran. Kolmannen ryhmän muodostivat pääasiassa työelämästä opintoihin palaavat. Heillä ensimmäisten korkeakouluopintojen alkamisesta oli yli kahdeksan vuotta. Suurimmalla osalla tästä ryhmästä oli tutkinto ensimmäisistä opinnoista, mutta monelta se myös oli jäänyt suorittamatta.

Vastaajat luokiteltiin myös kahteen ryhmään sen perusteella, olivatko he kyselyyn vastaamiseen mennessä suorittaneet tutkinnon ensimmäisistä korkeakouluopinnoistaan. Niistä, jotka eivät olleet suorittaneet tutkintoa ensimmäisistä opinnoistaan, noin kaksi kolmasosaa ilmoitti, ettei heillä ollut aikomusta suorittaa ensimmäisten opintojen tutkintoa. Noin neljäsosa uskoi suorittavansa tutkinnon jossain vaiheessa. Loput ryhmästä, noin yhdeksäsosa, ei osannut sanoa, suorittavatko tutkinnon jossain vaiheessa vai eivät.

Taulukkoon 1 on merkitty aineiston perusteella arvioidut osuudet yllä määriteltyjen ryhmien osuuksista toisen opinto-oikeuden hankkivien keskuudessa. Kaikista toisen opinto-oikeuden hankkineista arviolta noin puolet vaihtaa opiskelupaikkaa ensimmäisten opintojen ensimmäisten vuosien aikana tai ennen tutkinnon suorittamista. Noin viidennes jatkaa toisen tutkinnon opiskelua heti ensimmäisen tutkinnon suoritettuaan tai pian sen jälkeen. Reilu neljännes puolestaan on työelämästä opintoihin palaavia, joilla ensimmäisten opintojen alkamisesta on jo pidempi aika kuin muilla ryhmillä. Hieman alle puolella toisen tutkinnon suoritusoikeuden hankkineista ei ole tutkintoa ensimmäisistä opinnoistaan. Heistä suurin osa vaihtaa opiskelupaikkaa ensimmäisten opiskeluvuosien aikana. Hieman yli puolella puolestaan on tutkinto myös ensimmäisistä korkeakouluopinnoista. Opintojen alkuvaiheessa tai ennen tutkinnon suorittamista toisen opiskelupaikan hankkineista noin neljä viidestä vaihtaa paikkaa tai alaa suorittamatta tutkintoa ensimmäisistä opinnoista. Arviolta noin viidennes kuitenkin suorittaa tutkinnon myös ensimmäisistä opinnoista ennemmin tai myöhemmin. Työelämästä opintoihin siirtyneistä suurimmalla osalla on tutkinto ensimmäisistä opinnoista. Noin viidenneksellä tästä ryhmästä tutkintoa ei ensimmäisistä opinnoista ole. Seuraavissa kappaleissa eri syiden yleisyyksiä tarkastellaan sekä kaikkien vastaajien osalta että vertailemalla toisen opinto-oikeuden hankkimisvaiheen ryhmiä toisiinsa.

Taulukko 1. Arvioidut osuudet toisen opinto-oikeuden hankkimisen vaiheesta suhteessa ensimmäisiin opintoihin sekä useamman tutkinnon suorittaneiden osuudet. (n=767)

% toisen opinto-oikeuden hankki-neista Toisen opinto-oikeus hankittu...	Ei tutkintoa ensimmäisistä opinnoista	Tutkinto ensimmäisistä opinnoista	Yhteensä
Opintojen alussa / ennen tutkintoa	41 %	10 %	50 %
Valmistumisen tienoilla	0 %	21 %	21 %
Työelämästä	6 %	23 %	28 %
Yhteensä	**46 %**	**54 %**	**100 %**

Seuraavan sivun taulukossa (Taulukko 2) on kuvattu syykohtaisesti osuudet siitä, kuinka suuri osuus vastaajista piti vähintään yhtä syyn alle luokiteltua väittämää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä tekijänä toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. Taulukon solut on värikoodattu siten, että korkeammat prosenttiosuudet esitetään tummemmalla pohjalla ja pienemmät osuudet vaaleammalla pohjalla. Syiden merkitys on kuvattu seuraavissa kappaleissa. Kyselyssä esitettyjen väittämien tarkempi luokittelu eri tekijöiden alle on kuvattu liitteessä (Liite 4).

4.1 Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutumiseen pohjautuvat tekijät

Noin kolmella neljästä vastaajasta ei ollut selkeää suuntaa opiskelulleen ensimmäisiin korkeakouluopintoihin haettaessa. Tämän tekijän alle luokiteltiin vastaajat, jotka olivat samaa mieltä vähintään yhden seuraavien väittämien kanssa, jotka koskivat ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutumista: ”Minulla ei ollut selkeää käsitystä siitä, mitä halusin opiskella”, ”Opiskelualalla ei ollut minulle merkitystä, halusin vain jonkin opiskelupaikan”, ” Koin, ettei ollut oikein parempiakaan vaihtoehtoja”. Vaikka tekijään on summattu useampi väittämä, osuus vaikuttaa yleisesti ottaen erittäin suurelta. Yleisintä laajempaa syytä toisen opinto-oikeuden hankkimiselle voikin aineiston perusteella kuvata oman jutun etsimiseksi, löytämiseksi tai muuttumiseksi. Siihen liittyy esimerkiksi omien kiinnostuksenkohteiden selkiytyminen tai vaihtuminen ensimmäisten opintojen aikana tai työelämässä, sisäinen motivaatio, kiinnostus moneen eri asiaan, kokemus soveltumattomuudesta ensimmäiseksi valitulla alalla sekä tähän kytkeytyvä halu vaihtaa alaa.

Opintojen alussa tai ennen tutkinnon suorittamista opiskelupaikkaa vaihtavista muita ryhmiä suurempi osuus kuului niihin, joilla ei näin määriteltynä ollut selkeää suuntaa ensimmäisiin opintoihin haettaessa. Tämä viittaa siihen, että oman suunnan selkiytymättömyys lisää riskiä opiskelupaikan vaihtamiseen opintojen alkuvaiheessa, jos ensimmäiseksi valittu ala ei tunnukaan itselle sopivalta. Toisen opinto-oikeuden valmistumisen tienoilla tai työelämästä hankkineista puolestaan ennen tutkinnon suorittamista paikkaa vaihtavia suurempi osuus kuului niihin, joiden mielestä ensimmäiseksi valittu ala oli vaikuttanut varmalta vaihtoehdolta työllistymisen suhteen.

Taulukko 2. Eri syiden yleisyydet merkittävinä tekijöinä toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. (n=786). (prosenttia vastaajista pitänyt ainakin yhtä syytä kuvaavaa väittämää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä tekijänä toisen opinto-oikeuden hankkimisessa).

	Toisen opinto-oikeuden hankkimisen vaihe			
Ensimmäisiin opintoihin hakeutuminen	**Alussa / ennen tutkinnon suorit-tamista**	**Valmis-tumisen tienoilla**	**Työ-elämästä**	**Kaikki vastaajat**
Ei selkeää suuntaa ensimmäisiin opintoihin haettaessa	80 %	71 %	70 %	75 %
1. opintoihin hakeuduttu työllistymisen takia	30 %	47 %	45 %	38 %
Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin liittyvät tekijät				
Kiinnostuksenkohteet vaihtuivat	64 %	66 %	57 %	62 %
Oma juttu löytyi	51 %	51 %	35 %	46 %
Vaihto toissijaisesta hakuvaihtoehdosta ensisijaiseen	35 %	30 %	24 %	31 %
Kavereiden puute, huono ilmapiiri 1. opinnoissa	35 %	21 %	18 %	27 %
Siirtoväylien ongelmat	26 %	16 %	15 %	21 %
Opiskeluvaikeudet 1. opinnoissa	16 %	4 %	6 %	11 %
Opintojen ja työelämän yleiset tekijät				
Sisäinen motivaatio	59 %	71 %	73 %	66 %
Suuntautuminen uudelle työuralle	52 %	70 %	84 %	65 %
Kokemus soveltumattomuudesta opinnoissa tai töissä	62 %	40 %	41 %	51 %
Ammattitaidon kehittäminen	35 %	66 %	63 %	49 %
Työelämään liittyvät tekijät				
Työllistymismahdollisuuksien parantaminen	51 %	60 %	70 %	58 %
Työllistävämmän ammatin hankkiminen	33 %	29 %	45 %	35 %
Työttömyys tai työttömyyden välttäminen	24 %	31 %	42 %	31 %
Työuralla eteneminen	7 %	21 %	33 %	17 %
Tauon pitäminen työelämästä	6 %	16 %	33 %	16 %
Työelämän murrokset	4 %	13 %	33 %	14 %
Muut tekijät				
Sopiva elämäntilanne tai sen muutos	63 %	78 %	80 %	71 %
Laajempi kurssitarjonta tutkinto-opiskelijoille	37 %	56 %	39 %	42 %
Sisäänpääsyn helppous	24 %	28 %	23 %	25 %
Opiskelijaedut	16 %	30 %	18 %	20 %
Opiskelun matalammat kustannukset tutkinto-opiskelijoille	5 %	12 %	19 %	11 %

4.2 Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin pohjautuvat tekijät

Ensimmäisiin opintoihin liittyvät tekijät olivat odotetusti yleisempiä niillä, jotka olivat päätyneet toisen opinto-oikeuden hankkimiseen opintojen alkuvaiheessa, kuin niillä, jotka olivat jo suorittaneet jonkin tutkinnon tai palasivat opiskelemaan työelämästä. Osa syistä oli yhtä yleisiä riippumatta toisen opinto-oikeuden hankkimisvaiheesta suhteessa ensimmäisiin opintoihin, kun taas joidenkin syiden merkitys väheni tasaisesti opintojen alusta työelämään siirryttäessä.

Oman jutun löytyminen ja kiinnostuksenkohteiden vaihtuminen

Yleisin ensimmäisiin opintoihin liittyvä syy toisen opinto-oikeuden hankkimiselle oli omien kiinnostuksenkohteiden löytyminen tai muuttuminen. Kiinnostuksenkohteiden löytyminen kuvaa tilannetta, jossa opiskelija tunnistaa itseään kiinnostavan alan vasta ensimmäisten opintojen aikana. Tätä kartoitettiin väittämällä ”Keksin vasta opintojen aikana mitä todella haluaisin opiskella tai millä alalla työskennellä”. Kiinnostusten muuttumisella puolestaan tilanteeseen, ensimmäinen ala on tuntunut valintavaiheessa itselle sopivalta, mutta ensimmäisten opintojen aikana huomataan, että opintojen sisältö ei vastaa odotuksia tai löytyy toinen, vielä kiinnostavampi ala. Kiinnostuksenkohteiden muuttumista selvitettiin esimerkiksi väittämillä ”Löysin kiinnostavamman alan opiskellessani eri oppiaineita” ja ”Opintojen sisältö ei vastannut odotuksiani”.

Lähes kaksi kolmesta vastaajasta (62 %) ilmoitti, että omien kiinnostuksenkohteiden muuttuminen ensimmäisten opintojen aikana oli melko tärkeä tai erittäin tärkeä tekijä päätökselle hakea toista opinto-oikeutta. Oman suunnan löytymistä tärkeänä syynä piti hieman alle puolet (46 %) vastanneista. Kiinnostuksenkohteiden löytymisen yleisyys on vähäisempi, sillä se kuvaa tarkemmin sellaista opiskelijajoukkoa, jolla ei ole ollut vahvaa mielipidettä ensisijaisesta opiskelualasta, kun taas kiinnostuksenkohteiden muuttuminen koskettaa potentiaalisesti kaikkia opiskelijoita.

> *”Kuvittelin nykyisen alani alunperin erilaiseksi, enkä osannut panostaa ensimmäisellä hakukerralla pääsykokeisiin kunnolla. Päädyin lukemaan alaa, joka oli vanhempien vahva suositus, mutta se ei tuntunut omalta. Toisella hakukerralla olin ottanut paremmin selvää tulevan alani mahdollisuuksista ja päätin panostaa täysillä pääsykokeisiin ja sain opiskelupaikan.”*

Oman jutun etsiminen ja löytyminen on aineiston perusteella erittäin tärkeä ja yleinen syy opiskelupaikan vaihtamisessa tai toisen opinto-oikeuden hankkimisessa, sillä kolme neljästä (75 %) vastaajasta ilmoitti, ettei heillä ollut ensimmäisiin opintoihin haettaessa selkeää käsitystä siitä, mitä halusivat opiskella. Kuten yllä olevasta sitaatista käy ilmi, kyse voi olla myös siitä, että erilaisia vaihtoehtoja koskevat tiedot voivat olla vaillinaisia tai puutteellisia. Käsityksen selkeys on yhteydessä myös tutkinnon suorittamiseen: niistä vastaajista, joilla ei ollut selkeää käsitystä itseä kiinnostavasta alasta ensimmäisiin opintoihin haettaessa, tutkinnon ensimmäisistä opinnoista oli suorittanut noin puolet (48 %), kun taas verrokkiryhmästä tutkinnon ensimmäisistä korkeakouluopinnoista oli suorittanut kaksi kolmesta (66 %).

> *”Iso syy toisiin opintoihin oli alan "löytyminen". Jo lukiossa rakastin [alan 1 opintoja] ja [alan 2 opintoja]. Silti jostain syystä MISSÄÄN vaiheessa opinnonohjausta ei tullut ilmi, että on olemassa ala nimeltä [X], jossa voisin yhdistää molemmat. […] Omasta näkökulmastani ensimmäiset yliopisto-opinnot olivat pelkkä kalliiksi tullut harhapolku.”*

Aineiston perusteella voidaan todeta, että jos itseä kiinnostava ala ei ole selvillä ensimmäisiin opintoihin haettaessa, opiskelupaikka tulee valituksi vahvemmin opintoihin ja kiinnostukseen liittymättömien tekijöiden, kuten läheisten ihmisten mielipiteiden tai opintojen sijainnin perusteella. Oman jutun löytymisessä olennaista on, ettei se kosketa pelkästään opintoihin

ensimmäistä kertaa hakevia nuoria. Moni vastaajista oli suorittanut ensimmäisen tutkintonsa loppuun saakka ja siirtyneet työelämään, ennen kuin ymmärsivät, ettei ala ollut heitä varten.

> *”En vielä ensimmäistä opiskelupaikkaa hakiessani tiennyt mitä todella haluaisin tehdä. Päätin kuitenkin suorittaa sen loppuun, josko se olisi ollut oikea valinta. Oltuani työelämässä, totesin että en vain nauttinut sen alan töistä. Nyt hieman varttuneempana tiedän paremmin mitä haluan ammatikseni tehdä, ja niinpä lähdin opiskelemaan uutta alaa.”*

> *”Löysin sen alan joka minua todella kiinnostaa, kun olin suorittanut ensimmäisen maisterintutkintoni ja ollut pari vuotta töissä. Vasta silloin, kun olin jo kunnolla aikuinen ja tunsin työelämää, pystyin todella punnitsemaan sitä millä alalla haluan työskennellä, ja minkälaista asiantuntijatyö todella on sekä minkälaisia mahdollisuuksia se tarjoaa.”*

Kiinnostuksenkohteiden muuttuminen ensimmäisten opintojen aikana oli tilastollisesti yhtä yleistä riippumatta siitä, oliko toisen opinto-oikeuden hankkimiseen päädytty ennen korkeakoulututkinnon suorittamista, valmistumisen tienoilla vai jo työelämään siirtyneenä. Oman suunnan löytyminen taas oli odotetusti tilastollisesti merkitsevästi yleisempää niillä, jotka olivat päätyneet toisen opinto-oikeuden hankkimiseen ennen tutkinnon suorittamista tai valmistumisen kynnykselle, kuin jo työelämään siirtyneillä. Jos käsitys itselle sopivasta alasta on opintojen alkaessa hatara, on toki todennäköisempää, että opiskelupaikkaa vaihdetaan jo opintojen aikana kuin vasta myöhemmin.

Toissijaisesta hakuvaihtoehdosta ensisijaiseen vaihtaminen

Noin kolme kymmenestä vastaajasta ilmoitti, että toissijaisesta hakuvaihtoehdosta ensisijaiseen vaihtaminen oli tärkeä tekijä toisen opiskelupaikan hankkimiselle. Tällainen tilanne syntyy paitsi silloin, kun opiskelija ei pääse ensisijaiseen hakuvaihtoehtoonsa, myös silloin, ettei itselle mieluisimpaan hakukohteeseen ole haettu ensimmäisessä hakuvaiheessa jostain syystä lainkaan. Osa opiskelijoista hakee mieluummin sellaisille aloille, joille uskovat pääsevänsä sisään ja jonka kokevat sopivan omille kyvyilleen, kuin tavoittelee vaikeasti saavutettavaa unelma-alaa. Opintojen aikana käsitykset eri aloista ja omista kyvyistä saattavat kuitenkin muuttua, jolloin alkuperäisestä ensisijaisesta hakukohteesta voi tulla varteenotettava vaihtoehto.

> *”Halusin toisiin opintoihin aina, tietotekniikka oli kokeilu ja en halunnut uutta välivuotta.”*

Oman suunnan löytymistä vastaava laskeva trendi oli näkyvissä ryhmien välillä myös siinä, missä määrin toinen opiskeluoikeus oli hankittu sen takia, että oli alun perin päädytty toissijaiseen opiskelupaikkaan. Opiskelijat, jotka eivät pääse ensisijaiseen hakuvaihtoehtoonsa, mutta aloittavat jonkin toissijaisen hakuvaihtoehtonsa opinnot, hakevat aineiston perusteella usein uudestaan ensisijaiseen hakuvaihtoehtoonsa jossakin vaiheessa opintojaan. Toissijaisesta hakuvaihtoehdosta ensisijaiseen vaihtaneet ilmoittivatkin muita useammin tärkeiksi syiksi myös omien kiinnostuksenkohteiden löytymisen tai muuttumisen, opiskelukavereiden puutteen sekä kokemukset soveltumattomuudesta ensimmäiseksi valitulla alalla.

”Alkuperäiselle alalle ajauduin vahingossa koska oli helppo päästä. Alkuperäiselle alalle ajauduin myös pakon takia, ’pitää’ opiskella jotain. Nykyinen ala se mitä halusin aina opiskella, mutten päässyt kahdella ensimmäisellä hakukerralla.”

”[Toinen ala] oli tavoitteeni koko ajan, mutta kun en 1. hakukerralla päässyt sisään, opiskelin vuoden ’kakkosvaihtoehtoani’ ja hain uudelleen.”

Opiskelukaverien puute tai huono ilmapiiri ensimmäisissä opinnoissa

Opiskelukavereiden puutetta ja ilmapiiriä mitattiin kyselyssä väittämillä ”En kokenut kuuluvani joukkoon aiemmissa korkeakouluopinnoissani” ja ”Koin opiskelupaikkani ilmapiirin ikäväksi enkä halunnut jäädä”. Ennen tutkinnon suorittamista toisen opinto-oikeuden hankkimiseen päätyneistä kolmasosa (35 %) kertoi opiskelukavereiden puutteen tai huonon ilmapiirin olleen melko tärkeä tai erittäin tärkeä syy opiskelupaikan vaihtamiselle. Osuus oli tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin uuden opinto-oikeuden valmistumisen tienoilla tai työelämästä hankkineilla. Avovastausten perusteella erityisessä riskiryhmässä sosiaalisten suhteiden niukkuuden suhteen ovat yksin opintojen perässä muuttavat opiskelijat tai opiskelijat, jotka ovat valinneet jonkin ominaisuuden suhteen tavanomaisesta poikkeavan opiskelupaikan.

”Menetin motivaationi alkuperäiseen opiskelualaani työ/opiskeluilmapiirin takia.”

”Ensimmäisissä opinnoissa en saanut juurikaan ohjausta ja koin, että nuorena naisena minuun suhtauduttiin miesvaltaisella alalla hieman vanhanaikaisesti.”

Opiskelukavereiden puutteen / huonon ilmapiirin tärkeäksi syyksi valinneet ilmoittivat myös useammin opiskeluvaikeuksien, kiinnostuksenkohteiden muuttumisen sekä soveltumattomuuden kokemukset ensimmäisellä alalla tärkeiksi syiksi toisen tutkinto-oikeuden hankkimiseen.

Siirtoväylien ongelmat

Osa laadullisen aineiston vastaajista toi esille, että opiskelun vaihtamiseen tarkoitettujen siirtoväylien kautta on usein vaikeampaa tulla valituksi kuin päävalinnan kautta hakemalla. Aineistossa oli myös lukuisia mainintoja siitä, että opiskelupaikkaa oli vaihdettu päävalinnan kautta, sillä vastaavia opintoja ei olisi ollut mahdollista tehdä JOO-opintoina. Näitä tekijöitä kartoitettiin kyselyssä väittämillä ”Siirtoväylä ei toiminut, oli helpompaa hakea opiskelemaan päävalinnan kautta”, ”Joo-opinnot olivat joustamattomia” sekä ”Aiemmat opintosuoritukseni estivät minua hyödyntämästä avointa väylää”.

Kaikista vastaajista noin viidennes (21 %) ilmoitti joko siirtoväyliin tai JOO-opintoihin liittyvän ongelman olleen tärkeä syy uuden tutkinto-oikeuden hakemiselle päävalinnan kautta. Toisen opinto-oikeuden hankkimiseen ennen tutkinnon suorittamista päätyneistä osuus oli noin neljännes (26 %), mikä oli tilastollisesti merkitsevästi suurempi, kuin tutkinnon suorittaneilla tai työelämästä opintoihin palaavilla. Siirtoväylien ongelmat tärkeäksi syyksi valinneet olivat myös tilastollisesti merkitsevästi useammin toissijaisesta vaihtoehdosta ensisijaiseen vaihtavia, kuin muut ja valitsivat tärkeiksi syiksi muita useammin opiskelukavereiden puutteen,

opiskeluvaikeudet, kokemukset soveltumattomuudesta sekä kiinnostuksenkohteiden löytymisen ja muuttumisen.

Opiskeluvaikeudet ensimmäisissä opinnoissa

Opiskeluvaikeuksia kartoitettiin kyselyssä väittämällä ”Ensimmäiset opintoni tuntuivat liian vaikeilta”. Opiskeluun liittyvät vaikeudet olivat noin joka yhdeksännelle vastaajalle (11 %) tärkeä syy toisiin opintoihin hakeutumiselle. Opiskeluvaikeuksien yleisyys opiskelupaikan vaihtoon liittyvänä tekijänä oli odotetusti selvästi korkeampi niillä, jotka olivat päätyneet alanvaihtoon ennen tutkinnon suorittamista, kuin pidempään opiskelleilla tai työelämästä opintoihin siirtyvillä. Ennen tutkinnon suorittamista opiskelupaikkaa vaihtaneista koetut opiskeluvaikeudet olivat tärkeä syy 16 prosentille vastaajista, kun muista ryhmistä opiskeluvaikeudet tärkeäksi syyksi valinneita oli vain noin viisi prosenttia.

> *”Ensimmäisissä opinnoissa en läpäissyt perustason kursseja, joten juutuin etenemisesteeseen enkä ollut enää motivoitunut jatkamaan opintoja, jotka koin muutenkin itselleni vieraiksi ja liian vaikeiksi.”*

> *”Tyytymättömyys ensimmäiseen alaani ja epäusko omaan onnistumiseen.”*

Ensimmäisissä korkeakouluopinnoissa opiskeluvaikeuksia kokeneet ilmoittivat myös muita tilastollisesti merkitsevästi useammin opiskelukavereiden puutteen, kiinnostuksenkohteiden muuttumisen ja soveltumattomuuden kokemuksen olleen tärkeä syy toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. Heille myös työllistävämmän ammatin hankkiminen ja työttömyyden välttäminen olivat muita useammin tärkeitä syitä toisen opiskelupaikan hankkimisessa.

4.3 Opintojen ja työelämän yleiset tekijät

Opintojen ja työelämän yhteiset tekijät viittaavat sellaisiin useampien opinto-oikeuksien hankkimiseen liittyviin syihin, jotka voivat kummuta niin opintoja kuin opintojen jälkeistä aikaa koskevista pohdinnoista.

Sisäinen motivaatio

Sisäisellä motivaatiolla viitataan tässä yhteydessä hakijan kokemaan henkilökohtaiseen kiinnostukseen tiettyä aihetta kohtaan. Se kuvaa kiinnostuksen aikaansaamaa tietylle alalle vetävää voimaa, siinä missä esimerkiksi opiskeluvaikeudet voidaan nähdä ensimmäiseksi valitulta alalta pois työntävänä voimana. Näin määriteltynä sisäinen motivaatio on osittain päällekkäinen esimerkiksi omien kiinnostuksenkohteiden löytymisen ja kehittymisen kanssa, ja voi syntyä muiden tekijöiden seurauksena. Sisäistä motivaatiota selvitettiin määrällisessä kyselyssä sellaisilla väittämillä kuten ”Monet eri alat ovat kiinnostaneet minua” ja ”Koin vahvaa kutsumusta hakeutua alalle tai ammattiin”.

Kaksi kolmannesta (66 %) vastaajista ilmoitti yhdeksi tärkeäksi syyksi kiinnostuksen alaa kohtaan. Verrattuna esimerkiksi kiinnostuksenkohteiden kehittymiseen tämä syy kuvaa yleisemmin sisäistä motivaatiota opiskella ja oppia lisää tietystä aihepiiristä. Kiinnostus alaa kohtaan voi olla seurausta omien kiinnostuksenkohteiden muuttumisesta, mutta voi toisaalta myös

kuvata kiinnostusta moneen erilaiseen alaan. Kiinnostus alaa kohtaan oli tilastollisesti merkitsevästi harvinaisempaa opintojen alkuvaiheessa toisen tutkinnon hankkineilla, kuin ensimmäisissä opinnoissa pidempään opiskelleilla tai opintoihin työelämästä palaavilla, mikä kertoo myös osaltaan siitä, että myöhemmässä vaiheessa tehty päätös toisen opinto-oikeuden hankkimisesta pohjaa harvemmin esimerkiksi opiskeluun liittyviin välillisiin tekijöihin, kuten opiskeluilmapiiriin.

”Monet asiat kiinnostavat, ja halusin saada monialaisen näkökulman.”

Sisäinen motivaatio oli odotetusti yhteydessä kiinnostuksenkohteiden löytymiseen tai muuttumiseen: sisäisen motivaation tärkeäksi syyksi valinneet valitsivat muita useammin tärkeäksi syyksi myös kiinnostuksenkohteiden löytymisen tai muuttumisen. Sisäisen motivaation pitäminen tärkeänä syynä oli myös yhteydessä ensimmäiseen alaan liittyviin soveltumattomuuden kokemuksiin, osaamisen laajentamiseen, haluun vaihtaa alaa sekä opiskelulle sopivaan elämäntilanteeseen.

Suuntautuminen uudelle työuralle

Yksi määrällisen kyselyn väittämistä oli yleisluontoisesti alanvaihtoa kartoittava ”opinnot mahdollistivat suuntautumisen uudelle työuralle”. Väittämä luokiteltiin opintojen ja työelämän yhteisiin tekijöihin, sillä se kuvasi sekä opiskelijoille että työelämässä oleville mahdollista tilannetta. Kaikista vastaajista kaksi kolmasosaa (65 %) piti väittämän kuvaamaa alanvaihtoa melko tärkeänä tai erittäin tärkeänä syynä toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. Väittämä kuvasi kuitenkin selvästi paremmin työelämästä opintoihin palaavien tilannetta, sillä heistä väittämää tärkeänä tekijänä pitävien osuus oli 84 prosenttia, mikä oli tilastollisesti merkitsevästi enemmän kuin muilla ryhmillä. Valmistumisen tienoilla toisen opinto-oikeuden hankkineista syytä tärkeänä piti 70 prosenttia, ja opintojen alkuvaiheessa opiskelupaikkaa vaihtavista osuus oli selvästi matalin, noin puolet (52 %). Tulokset kuvaavat osaltaan sitä, että opintojen edetessä työelämään ja tulevaisuuteen liittyvät tekijät saavat enenevissä määrin painoarvoa.

Kokemus soveltumattomuudesta ensimmäisellä alalla

Koettua soveltumattomuutta ensimmäiseksi valitulla alalla kartoitettiin väittämillä ”Ensimmäinen alavalintani ei tuntunut omalta” ja ”Soveltumattomuus ensimmäiseksi opiskelemalleni alalle”. Yli kuudelle kymmenestä (62 %) toiseen opiskelupaikkaan ennen tutkinnon suorittamista vaihtaneista kokemus soveltumattomuudesta ensimmäisellä opiskelualalla oli tärkeä syy toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. Valmistumisen tienoilla tai työelämästä toisiin opintoihin siirtyneistä kokemus soveltumattomuudesta oli tärkeä syy noin neljälle kymmenestä. Kokemus soveltumattomuudesta oli tilastollisesti merkitsevästi yleisempää ennen tutkinnon suorittamista toiseen opiskelupaikkaan vaihtaneilla kuin muilla. Prosenttiosuudet olivat kuitenkin verrattain korkeita myös muilla ryhmillä, mikä kertoo siitä, että soveltumattomuuden kokemus ei liity pelkästään opiskeluun ja opintoihin, vaan saattaa syntyä myös opinnoista työelämään siirryttäessä. Osa vastaajista kertoi pettyneensä siihen, etteivät ensimmäiseksi valitun alan työt olleet vastanneet opintojenaikaisia odotuksia.

”Koin erittäin vahvana tunteen siitä, että olin väärällä alalla, jonka työtehtävät eivät vastanneet tulevaisuudensuunnitelmiani. En myöskään

kokenut olevani omanlaisteni ihmisten ympäröimänä (vaikka ilmapiiri sinänsä olikin ihan hyvä), mikä vaikutti ratkaisevasti päätökseeni.”

”Ymmärsin olevani töissä väärällä alalla. Alanvaihto edellytti uutta tutkintoa.”

Soveltumattomuuden kokemus oli vahvasti yhteydessä opintososiaalisiin tekijöihin: 46 % soveltumattomuuden kokemuksen tärkeäksi syyksi valinneista valitsi tärkeäksi syyksi myös opiskelukavereiden puutteen / huonon ilmapiirin, kun muista vastaajista opiskelukavereiden puutteen tärkeäksi syyksi oli valinnut vain 8 %. Soveltumattomuuden kokemuksen pitäminen tärkeänä syynä toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle oli yhteydessä myös kiinnostuksenkohteiden löytymisen ja muuttumisen sekä opiskeluvaikeuksien pitämiseen tärkeänä syynä. Soveltumattomuuden kokemuksista ensimmäisissä opinnoissa ilmoittaneet kertoivat myös keskimäärin muita useammin siitä, ettei heillä ollut ensimmäisiin opintoihin haettaessa selkeää käsitystä siitä, mitä haluavat opiskella. He olivat valinneet ensimmäisen opiskelupaikkansa muita harvemmin omien kiinnostustensa perusteella ja olivat muita useammin päätyneet opiskelemaan ensimmäisiä opintoja toissijaiseen hakuvaihtoehtoon.

Ammattitaidon kehittäminen

Sekä opinnoista tai työelämästä mahdollisesti kumpuavaksi syyksi katsottiin myös osaamisen laajentaminen, jota mitattiin väittämällä ”Halusin kehittää ammattitaitoani”. Vastaajista noin puolet (49 %) ilmoitti, että ammattitaidon kehittäminen oli tärkeä syy toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle. Osaamisen laajentaminen oli yhteydessä omien kiinnostuksenkohteiden kehittymiseen ja työllistymiseen liittyviin tekijöihin, mutta kuvaa näitä tekijöitä yleisemmin halua oppia lisää itseä kiinnostavasta aihepiiristä. Osaamisen laajentaminen liittyi paitsi oman osaamisen syventämiseen tietyssä aihepiirissä, myös aiempaa osaamista tukevan osaamisen hankkimiseen ja esimerkiksi pyrkimyksiin päästä sellaisiin työtehtäviin, joissa vaaditaan moniammatillista osaamista. Syynä osaamisen laajentaminen oli tilastollisesti merkitsevästi harvinaisempaa opiskelupaikkaa ennen tutkinnon suorittamista vaihtaneilla, kuin muilla ryhmillä. Yleisyys oli yhtä korkeaa valmistumisen tienoilla ja työelämästäkin toisiin opintoihin siirtyneiden vastaajien keskuudessa.

”Mahdollisuus saada syvempää käsitystä erikoisalasta ja sen sanastosta ja mahdollisuus hyödyntää saamiani tietoja toisen alan opinnoissa ja työelämässä.”

”Halusin olla pätevämpi silloisessa työssäni ja kehittyä siinä.”

Ammattitaidon kehittäminen oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä moniin muihin kuvatuista syistä. Ammattitaidon kehittämisen tärkeäksi syyksi valinneet valitsivat muita useammin myös suunnan muuttumisen, työllistymismahdollisuuksien parantamisen ja työttömyyden välttämisen, työelämän kuormittavuuden sekä sisäisen motivaation. Sitä vastoin ammattitaidon kehittämisen valinneet ilmoittivat muita harvemmin opiskeluvaikeuksien tai opiskelukavereiden puutteen olleen tärkeä syy toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. Yhteydet kertovat osittain myös siitä, että ammattitaidon kehittäminen oli yleisempi syy tutkinnon suorittaneilla ja työelämästä opintoihin palaavilla, kuin ennen tutkinnon suorittamista opiskelupaikkaa vaihtaneilla.

4.4 Työelämään pohjautuvat tekijät

Työllistymismahdollisuuksien parantaminen

Työelämään liittyvistä tekijöistä ylivoimaisesti yleisin oli syy, joka nimettiin työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi. Työllistymismahdollisuuksien parantaminen annettiin yleisnimitykseksi sellaisille väittämille, jotka mittasivat joko oman alan töihin liittyvää koettua kovaa kilpailua työpaikoista tai toisen koulutuksen koettua hyötyä työllistymisessä. Tällaisia väittämiä olivat esimerkiksi ”En kokenut pärjääväni työmarkkinoilla vain yhdellä tutkinnolla, koska muutkin tekevät monia tutkintoja” sekä ”Opiskelut antoivat muodollisen kelpoisuuden haluamalleni alalle / työtehtäviin”

> *”Koen, että aiemmat opintoni olivat liian teoreettisia. Ne eivät minusta antaneet tarpeeksi substanssiosaamista työelämää varten.”*

Kaikista vastaajista 58 % piti jotakin työllistymismahdollisuuksien parantamiseen liittyvää väittämää tärkeänä syynä toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle. Työllistymismahdollisuuksien parantaminen oli syynä tilastollisesti merkitsevästi yleisempää työelämästä toisiin opintoihin siirtyvillä kuin muilla ryhmillä, ja tilastollisesti merkitsevästi harvinaisempaa ennen tutkinnon suorittamista toiseen opiskelupaikkaan vaihtaneille kuin muilla ryhmillä. Yhdessä nämä seikat kertovat siitä, että opiskelijat pohtivat työllistymisen merkitystä elämälleen opintojen edetessä yhä enenevissä määrin. Viimeistään työelämään siirtymisen vaihe tai työttömyys nostaa työllistymiseen liittyvät pohdinnat oleellisiksi. Aineistossa oli myös viitteitä siihen, että tällaiset pohdinnat ovat yleisiä erityisesti vain alemman korkeakoulututkinnon suorittaneilla.

> *”Koin, että ammattikorkeakoulututkinto ei ollut riittävä. Oli myös luontevaa suorittaa ammattikorkeakoulututkinnon jatkoksi yliopistotutkinto.”*

Työllistymismahdollisuuksien parantamista tärkeänä syynä pitäneet valitsivat muita useammin tärkeäksi syyksi myös kiinnostuksenkohteiden löytymisen ja muuttumisen, työllistävämmän ammatin hankkimisen ja työttömyyden välttämisen, työelämän kuormittavuuden ja työelämän murrokset sekä osaamisen laajentamisen. He korostivat myös muita useammin sopivan elämäntilanteen tärkeyttä ja sisäistä motivaatiota tärkeänä syynä toisiin opintoihin hakeutumiselle.

Työllistävämmän ammatin hankkiminen

Noin kolmannekselle (35 %) kaikista vastaajista työllistävämmän ammatin hankkiminen oli ollut tärkeä syy toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle. Erona työllistymismahdollisuuksien parantamiseen on se, että työllistävämmän ammatin hankkiminen kuvaa suoremmin ensimmäisestä ammatista eroavan ammatin hankkimiseen, kun taas työllistymismahdollisuuksien parantamiseen kuuluu myös aiemman osaamisen laajentaminen, täydentäminen tai esimerkiksi ammatillisen pätevyyden hankkiminen. Syytä kartoitettiin esimerkiksi väittämällä ”Halusin parantaa työllistymismahdollisuuksiani hankkimalla ’oikean ammatin’ ”. Myös työllistävämmän ammatin hankkiminen oli tilastollisesti merkitsevästi yleisempää työelämästä opintoihin siirtyvillä kuin muilla ryhmillä.

”Ensimmäisissä opinnoissa ammatilliset näkymät olivat huonot, minkä myös opettajat toivat selkeästi esiin. Opintojen myötä sain jonkinlaisen käsityksen toisesta alasta ja kiinnostuin siitä.”

Aineiston perusteella tiettyjen nykyisen työelämän piirteiden, kuten epävarmuuden ja pätkätöiden, merkitys itselle tulee ymmärretyksi täysin vasta omakohtaisen kokemuksen kautta oman alan töissä tai niitä hakiessa. Tähän viittaa myös se, että työllistävämmän ammatin hankkimista tärkeänä syynä pitäneet olivat muita useammin valinneet ensimmäisen opiskelupaikkansa omien kiinnostustensa perusteella, mutta muita harvemmin työllistymisen perusteella. Vaikuttaa siltä, että osalle opiskelijoista työllistymisen vaikeus omalla alalla tulee joko yllätyksenä valmistumisen jälkeen tai sitä ei ole pidetty riittävänä syynä jonkin työllistävämmän alan valintaan ensimmäisiin opintoihin haettaessa, mikä tietysti nostaa esille myös koulutuspaikkojen ja niitä vastaavien työpaikkojen lukumäärien vastaavuuden ongelman.

”Ensimmäiset opintoni olivat melkeinpä virhe. Naiivina kuvittelin ensimmäisten opintojeni johtavan kohti jotain, joka ei ollut laisinkaan todenmukaista. Toisista opinnoistani osaan vanhempana arvioida paremmin mitkä ovat todenmukaiset työllistymismahdollisuudet, palkkaus jne.”

Työllistymismahdollisuuksien parantamisen ja työttömyyden välttämisen lisäksi työllistävämmän ammatin hankkimista tärkeänä syynä pitäneet pitivät muita useammin myös opiskelukavereiden puutetta, opiskeluvaikeuksia, kiinnostusten muuttumista ja työelämän murroksia tärkeinä syinä toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle.

Työttömyys tai työttömyyden välttäminen

Työttömyys ja työttömyyden välttäminen nostettiin työllistävämmän ammatin hankkimisen tavoin itsenäiseksi syyksi, sillä myös työttömyyden välttäminen kuvaa tarkemmin tiettyä työllistymiseen liittyvien pohdintojen alle lukeutuvien syiden luokkaa, sillä on eri asia pyrkiä parantamaan työllistymismahdollisuuksia omalla alallaan kuin pyrkiä välttämään työttömyyttä. Työttömyyden tärkeyttä selvitettiin kyselyssä sellaisilla väittämillä kuin ”Työtilanne omalla alallani heikkeni”, ”Olin mieluummin opiskelija kuin työtön” ja ”Jäin työttömäksi, joten aloin kouluttautua uudelleen”. Odotetusti työttömyys tai sen välttäminen oli syynä yleisintä työelämästä opintoihin siirtyvillä. Heistä noin neljälle kymmenestä (42 %) työttömyyden välttäminen oli tärkeä syy toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. Ennen tutkinnon suorittamista toisiin opintoihin vaihtaneista joka neljäs (24 %) piti työttömyyttä tai sen välttämistä tärkeänä syynä opiskelupaikan vaihtamiselle. Prosenttiosuudet eivät tietenkään sellaisenaan kuvaa työttömyysastetta tai edes työttömyyden riskiä, vaan ennemminkin sitä, kuinka suurelle osalle vastaajista työttömyys tai sen pelko on toiminut toisiin korkeakouluopintoihin työntävänä voimana.

”Alkuperäisen koulutusohjelman sisäänotto on moninkertaisesti suurempi kuin työmarkkinoiden veto. Huomattava osa entisistä opiskelutovereistani on joko työttömänä tai suorittamassa toista tutkintoa.”

”Työvoimapulapuheet eivät pidä paikkaansa, opiskelen, koska ei ole töitä. Mieluummin (pakko-)opiskelija kuin työtön. Olen kohdannut opinnoissani myös muita kohtalotovereita, joilla useampia tutkintoja takana.”

Työttömyyden välttämistä tärkeänä syytä pitäneet pitivät odotetusti myös muita työllistymiseen liittyviä tekijöitä, työllistymismahdollisuuksien parantamista, työllistävämmän ammatin hankkimista, työuralla etenemisen mahdollistamista sekä työelämän kuormittavuutta ja murroksia tärkeinä syinä toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle. Näiden lisäksi työttömyyden välttämistä tärkeänä syynä pitäneet ilmoittivat muita useammin opiskelijaetujen, opiskelun matalampien kustannusten tutkinto-opiskelijoille, sisäänpääsyn helppouden sekä laajemman kurssitarjonnan olleen tärkeitä syitä toisen opinto-oikeuden hankkimiselle. He myös ilmoittivat muita useammin opiskeluvaikeuksista ensimmäisissä korkeakouluopinnoissa. Tämän pohjalta vaikuttaa siltä, että opintojen jatkaminen voi olla myös keino pärjätä keskimääräistä heikommassa taloudellisessa tilanteessa: opiskelu voi näyttäytyä työttömyyttä parempana vaihtoehtona.

Työuralla eteneminen

Lisäkoulutuksen hankkiminen ja osaamisen laajentaminen saattaa luonnollisesti auttaa myös työuralla etenemisessä ja välillä se on etenemisen kannalta jopa välttämätöntä. Tätä selvitettiin väittämällä ”Halusin edetä urallani eikä se ollut vanhoilla opinnoillani enää mahdollista – tuli ’seinä vastaan’ ”. Koko vastaajajoukossa toisen tutkinnon hyöty työuralla etenemiselle oli tärkeä tekijä toisiin opintoihin hakeutumiselle vain noin joka kuudennelle (17 %) vastaajalle. Työelämästä opintoihin uudelleen siirtyvistä kuitenkin kolmannes (33 %) oli sitä mieltä, että toisen tutkinnon hyöty työuralla etenemiseen oli tärkeä syy opintoihin hakeutumiselle. Osalla tavoitteena oli samalla alalla pysyminen, osalla alan sisällä tai työtehtävissä oli koettu sellaisia esteitä, joiden takia oli hakeuduttava toiselle alalle, jotta eteneminen oli mahdollista.

”[Omalla alallani] tarvitsee ylemmän korkeakoulututkinnon päästäkseen esimiestehtäviin. Myös yksi syy lisäkouluttautumiselle oli palkan nouseminen.”

”Työtehtävät ensimmäisen tutkintoni tarjoamissa ammateissa eivät vastanneet alkuperäisiä odotuksia lainkaan. Useassa työpaikassa tutkintonimikkeelläni työskentelevät tekivät samoja töitä ja samalla palkalla kuin toiselta asteelta valmistuneet, ammatillisen perustutkinnon omaavat. Lisäksi ns. "lasikatto" tuli vastaan. Minkäänlaista urakehitystä ei ollut. Ensimmäisen tutkinnon suorittaneena tunsin, että olin oikealta titteliltäni "duunari/sekatyömies" ilman mahdollisuutta erikoistua tai kehittää orastavaa asiantuntijuuttani.”

Lisäopintojen mahdollistamaa työuralla etenemistä tärkeänä syynä pitäneet pitivät muita useammin myös kaikkia muita työelämän alle luokiteltuja syitä tärkeinä. He ilmoittivat myös muita useammin tärkeäksi syyksi osaamisen laajentamisen sekä sopivan elämäntilanteen. Työuralla etenemisestä maininneista tilastollisesti merkitsevästi harvempi ilmoitti soveltumattomuuden kokemuksista ensimmäisissä opinnoissa kuin muista vastaajista, mikä kertonee siitä, että työuralla eteneminen ei usein merkitse alanvaihtoa, vaan jo hankitun osaamisen syventämiseen liittyviä pyrkimyksiä.

Tauon pitäminen työelämästä

Opiskelu voi toimia myös mahdollisuutena pitää taukoa työelämästä. Tätä selvitettiin kyselyssä väittämällä ”Opiskelut mahdollistivat tauon työelämästä”. Voidaan ajatella, että halu pitää taukoa työelämästä voi kertoa esimerkiksi työn kuormittavuudesta tai merkityksettömyyden kokemuksista. Syynä tauon pitäminen työelämästä oli odotetusti yleisintä työelämästä opintoihin palaavilla. Kaikista vastaajista tauon pitämistä työelämästä tärkeänä syynä toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle piti noin joka kuudes (16 %), kun taas työelämästä opintoihin palaavista tauon pitäminen oli tärkeä tekijä joka kolmannelle (33 %) vastaajalle.

> *”En jaksanut enää tehdä aiempaa korkeakoulututkintoani vastaavia töitä, joten halusin siksi vaihtaa alaa henkisesti kevyemmälle alalle.”*

> *”Aiemman työn kuormittavuus, uusi ala mahdollistaa työn ja vapaa-ajan paremman rajaamisen. Uusi ala myös mahdollistaa muuton pois pääkaupunkiseudulta, koska alan työpaikkoja on ympäri Suomea.”*

Työstä taukoa kaivanneet pitivät muita useammin tärkeinä syinä myös työllistymismahdollisuuksien parantamista, työttömyyden välttämistä, työelämän murroksia sekä osaamisen laajentamista. Lisäksi opiskelijaedut ja opiskelun matalammat kustannukset tutkinto-opiskelijoille olivat heille tärkeitä tekijöitä.

Työelämän murrokset

Työelämän murroksilla viitataan tässä yhteydessä sellaisiin vastaajien kokemiin ennakoimattomiin muutoksiin, jotka olivat muuttaneet työtehtävien luonnetta voimakkaasti verrattuna tilanteeseen silloin, kun työssä oli aloitettu. Tällaisia muutoksia olivat esimerkiksi digitalisaation tai suurten organisaatiorakenteiden seuraukset, joissa työtehtävät tai työn luonne ei enää vastannut omia toiveita tai taipumuksia. Tätä mitattiin väittämällä ”Alani muuttui enkä ollut enää siihen tyytyväinen”. Kaikista vastaajista tätä väittämää tärkeänä syynä piti 14 prosenttia, mutta työelämästä opintoihin palaavista jopa joka kolmas vastaaja (33 %).

Työelämän murroksia tärkeänä syynä toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle pitäneet olivat valinneet ensimmäisen opiskelualansa muita useammin hyvien työllistymismahdollisuuksien takia. He ilmoittivat muita useammin työelämän kuormittavuuden, työttömyyden välttämisen ja työllistymismahdollisuuksien parantamisen, osaamisen laajentamisen sekä sisäisen motivaation olleen heille tärkeitä syitä. He korostivat muihin verrattuna myös sopivan elämäntilanteen, kiinnostuksenkohteiden muuttumisen sekä opiskelun kustannusten tärkeyttä.

4.5 Muut tekijät

Sopiva elämäntilanne tai sen muutos

Sopivaa elämäntilannetta voidaan kenties sopivammin ajatella opiskelun ehtona kuin syynä. Opiskeluun liittyviin päätöksiin vaikuttaa paitsi hakijan omat toiveet, tavoitteet ja elämäntilanne, myös lähipiirin kuten perheen tai kumppanin elämäntilanne. Sopivan elämäntilanteen ja elämäntilanteen muutosten merkitystä kartoitettiin kyselyssä esimerkiksi väittämillä

”Elämäntilanteeni salli opintojen jatkamisen”, ”Halusin vaihtaa kaupunkia elämäntilanteeni vuoksi, vaikka olinkin oikealla alalla” ja ”Halusin opiskelemaan samalle paikkakunnalle, missä kumppani asui tai jonne hän muutti”.

Mielletäänpä sopiva elämäntilanne sitten syyksi tai ennakkoehdoksi, se oli yhtä kaikki hyvin suurelle osalle vastaajista, 71 prosentille, tärkeä tekijä toisen opinto-oikeuden hankkimisessa. Sopivan elämäntilanteen merkitys näyttää myös korostuvan, mitä pidemmälle opiskelu- ja työuralla edetään. Toisen opinto-oikeuden valmistumisen kynnyksellä hankkineista ja työelämästä opintoihin palaavista tilastollisesti merkitsevästi useampi piti sopivaa elämäntilannetta tärkeänä syynä toisiin opintoihin hakeutumiselle verrattuna niihin, jotka olivat vaihtaneet opiskelupaikkaa ennen tutkinnon suorittamista ensimmäisistä korkeakouluopinnoistaan.

> *”Hakeuduin samalle alalle, mutta eri yliopistoon, sillä perustin välissä perheen.”*

> *”Tiesin, että halusin tehdä jossain välissä [oman alan] pätevyyden kuitenkin, joten ajattelin sen olevan helpompaa ennen kuin minulla on lapsia ja ennen kuin olen ehtinyt muuttaa [toiselle paikkakunnalle].”*

> *”Henkilökohtainen elämäntilanteeni käytännössä katsoen romahti, enkä kokenut tämän romahduksen jälkeen kehtaavani jatkaa vanhassa paikassa.”*

Sopivaa elämäntilannetta tai sen muutosta tärkeänä tekijänä pitäneet pitivät muita useammin tärkeinä sellaisia tekijöitä kuten osaamisen laajentamista, työllistymismahdollisuuksien parantamista, työttömyyden välttämistä sekä kiinnostuksenkohteiden muuttumista. Yhteydet moniin erilaisiin tekijöihin osoittavat myös sen, että kyse on opintoja ja työtä laajemmasta elämäntilanteen kokonaisuudesta.

Laajempi kurssitarjonta tutkinto-opiskelijoille

Yksi syy useamman tutkintoon johtavan koulutuksen hankkimiseen voi olla se, että tutkinto-opiskelijana voi osallistua huomattavasti laajempaan kurssitarjontaan, kuin esimerkiksi avoimen yliopiston opiskelijana. Tätä selvitettiin sellaisilla väittämillä kuten ”Tutkinto-opiskelijoilla oli laajempi mahdollisuus valita kiinnostavia opintoja” ja ”Toisen opiskelupaikan myötä oli helpompaa päästä haluamiini opintoihin esim. tietyille kursseille”. Kaikista vastaajista noin 42 prosentille näin määritelty tutkinto-opiskelijoiden laajempi kurssitarjonta oli tärkeä syy päätökselle hankkia toinen tutkinto-oikeus. Yleisintä laajemman kurssitarjonnan pitäminen tärkeänä syynä oli toisen tutkinto-oikeuden valmistumisen tienoilla hankkineille. Heistä laajempaa kurssitarjontaa tärkeänä syynä hieman yli puolet (56 %) vastaajista.

> *”Tärkein syy on se, että valitsemallani alalla ei ole mahdollista tehdä opintoja avoimen puolella muutamaa peruskurssia (samat kurssit vuodesta toiseen) lukuun ottamatta. Jos opintoja olisi paremmin tarjolla ei-tutkinto-opiskelijoille, en olisi välttämättä hakenut tutkinnonsuoritusoikeutta. […] Toivoisin aikuisopiskelijoille parempia mahdollisuuksia opiskella myös tutkinnon suorittamisen ulkopuolella.”*

Laajempaa kurssitarjontaa tärkeänä syynä pitäneet pitivät muita useammin tärkeinä myös osaamisen laajentamista, kiinnostuksenkohteiden muuttumista, siirtoväylien ongelmia ja elämäntilanteen muutoksia. He olivat muita useammin valinneet ensimmäisen opiskelupaikkansa työllistymismahdollisuuksien perusteella.

Sisäänpääsyn helppous

Opintojen sisältöön suoraan liittymättömänä vastaajilta pyydettiin myös heidän mielipidettään väittämään ”Hain, koska sisäänpääsy oli helppoa”. Noin neljännes vastaajista (28 %) oli sitä mieltä, että sisäänpääsyn helppous oli ollut tärkeä tekijä toisiin korkeakouluopintoihin hakeutumiselle. Eri vaiheissa toiseen tutkintoon hakeneiden ryhmien välillä yleisyydessä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Helppo tai vain pienen vaivan vaativa sisäänpääsy ei aineiston perusteella ole useinkaan pääsyy toisen opinto-oikeuden hankkimiselle, mutta saattaa madaltaa kynnystä hakea opiskelemaan.

> *”Opiskelu alkoi harrastuksena. Opintomenestyksen myötä kiinnostuin opiskelemaan alaa pidemmälle ja pääsin myös helposti koulutusohjelmaan sisään.”*

> *”En keksinyt parempaakaan tekemistä ja sisään oli melko helppo päästä. Opintokuvaus oli houkutteleva.”*

Sisäänpääsyn helppoutta tärkeänä tekijänä pitäneet ilmoittivat tärkeiksi tekijöiksi muita useammin opiskelijaedut, opiskelun matalammat kustannukset tutkinto-opiskelijoille sekä tutkinto-opiskelijoiden laajemman kurssitarjonnan. He ilmoittivat myös muita useammin ensimmäisissä opinnoissa koettujen opiskeluvaikeuksien ja työttömyyden välttämisen olleen hakeutumiselle tärkeitä tekijöitä, minkä lisäksi he olivat muita useammin valinneet ensimmäisen opiskelualansa työllisyystilanteen perusteella. Sisäisen motivaation ja sisäänpääsyn helppouden yhteys oli sen sijaan negatiivinen: sisäänpääsyn helppoutta tärkeänä pitäneet pitivät sisäistä motivaatiota muita harvemmin tärkeänä syynä toisiin opintoihin hakeutumiselle.

Opiskelijaedut

Tutkinto-opiskelu antaa opiskelijan käyttöön monia etuja, kuten esimerkiksi opiskelija-alennukset ja opiskelijoille suunnatun terveydenhuollon. Opiskelijaetujen painoarvoa päätöksille kysyttiin väittämällä ”Opiskelijastatuksella oli mahdollista säilyttää tai saada takaisin opiskelijaedut”. Aineiston perusteella tutkinto-opiskelijoille suunnatut edut eivät ole merkittävä tekijä toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle. Viidennes (20 %) vastaajista piti niitä tärkeänä tekijänä, mutta heistäkin lähes kaikki ilmoitti jonkin tai joitakin muita tekijöitä niitä tärkeämmäksi. Eri ryhmistä yleisintä opiskelijaetujen pitäminen tärkeänä tekijänä oli toisen tutkinto-oikeuden valmistumisen tienoilla hankkineilla. Heistä 30 prosenttia piti opiskelijaetuja tärkeänä tekijänä, kun ennen tutkinnon suorittamista opiskelupaikkaa vaihtaneilla osuus oli 16 prosenttia ja työelämästä opintoihin siirtyneillä 18 prosenttia.

Tämä saattaa kuvastaa taloudelliseen pärjäämiseen liittyvien seikkojen nousemista oleelliseksi opintojen ja työelämän taitekohdissa. Opiskelijaetuja tärkeänä tekijänä pitäville myös tutkinto-opiskelun matalammat kustannukset sekä työttömyyden välttäminen olivat tärkeitä tekijöitä

useammin kuin muilla. Myös tauon pitäminen työelämästä ja työllistävämmän ammatin hankkiminen oli heille yleisempiä tärkeitä syitä kuin muilla.

Opiskelun matalammat kustannukset tutkinto-opiskelijoille

Yleisesti ottaen opiskelu on halvempaa tutkinto-opiskelijana kuin muilla tavoin. Kustannusten merkitystä kysyttiin väittämällä ”Täydennyskoulutus oli halvempaa tutkinto-opiskelijana kuin muualla”. Itsessään matalammat kustannukset eivät näytä olevan yleinen syy toisen opinto-oikeuden hankkimiselle, sillä vain noin kymmenesosa (11 %) vastaajista piti sitä tärkeänä tekijänä. Tutkinto-opiskelun matalammat kustannukset voi kuitenkin madaltaa opintoihin hakemisen kynnystä samoin kuin sisäänpääsyn helppous. Opiskelun kustannusten pitäminen tärkeänä oli yleisintä työelämästä opintoihin siirtyneillä (19 % vastaajista) ja harvinaisinta ennen tutkinnon suorittamista opiskelupaikkaa vaihtaneilla (5 % vastaajista). Tämä voi kertoa siitä, että työelämästä opintoihin siirtyvillä esimerkiksi palkkatulon loppuminen on usein suhteellisesti suuri muutos. Opintojen alkuvaiheessa alaa vaihtavilla elämisen rahoitus saattaa tulla muualta tai suhteellisen pienten tulojen kanssa on totuttu tulemaan toimeen.

Opiskelun kustannuksia tärkeänä tekijänä toisen tutkinto-oikeuden hankkimiselle pitäneet pitivät muita useammin tärkeinä myös työelämän murroksiin ja kuormittavuuteen liittyviä tekijöitä, opintojen mahdollistamaa työuralla etenemistä, työttömyyden välttämistä sekä opiskelijaetuja. Myös ammattitaidon kehittäminen ja sisäänpääsyn helppous oli heille yleisempiä tärkeitä tekijöitä kuin muille.

5 Yhteenveto ja pohdinta

Yksi keskeisimpiä tutkimuksen aineistoista esiin nousseista seikoista oli se jo arkijärjelläkin selvältä tuntuva seikka, että omaa alaa ja tulevaisuutta pohdittaessa ja korkeakouluopintoihin haettaessa sekä omat kiinnostuksenkohteet että työllistyminen ovat pitkällä aikavälillä olennaisia tekijöitä. Molemmat näistä tekijöistä olisi jo ensimmäisiin opintoihin hakeuduttaessa pystyttävä huomioimaan, jotta kiinnostus kantaa opintojen loppuun saakka ja työllistyminen on kohtuullisella vaivalla mahdollista opintojen jälkeen. Aineistojen vastaajista monella joko omat kiinnostukset tai työllistymismahdollisuudet oli jätetty huomioimatta ensimmäisiin opintoihin haettaessa. Ennemmin tai myöhemmin niihin liittyvät pohdinnat näyttävät kuitenkin nousevan uudelleen ajankohtaisiksi, esimerkiksi työllistymisvaikeuksien tai työtehtäviin kyllästymisen kautta.

Oman tulevaisuuden pitkäjänteinen suunnittelu niin omat kiinnostukset kuin työllistyminenkin huomioon ottaen voi kuitenkin olla haastava tehtävä. Vielä vaikeampaa se on silloin, jos sitä omaa juttua ei ole vielä löytynyt. Tulokset osoittivat, että suurimmalla osalla toisen opinto-oikeuden hankkineista ei ollut selkeää suuntaa elämälleen ensimmäisiin korkeakouluopintoihin haettaessa. Moni oli hakenut ensimmäisiin opintoihinsa vailla selkeää käsitystä siitä, mitä todella haluaisivat opiskella tai tehdä isona, saadakseen vain jonkin opiskelupaikan. Voidaan siis kysyä, kuinka kohtuullinen on nuoriin kohdistuva julkilausumaton vaatimus oman alan valinnasta, tutkintojen suorittamisesta ja työelämään siirtymisestä ilman sivupolkuja; itselle sopivaa elämänpolkua kun ei voi löytää ilman erilaisten vaihtoehtojen kokeilemista ja pohtimista.

Kaikilla toisen opinto-oikeuden hankkiminen ei kuitenkaan liity oman suunnan etsimiseen tai työllistymisen kanssa tasapainoiluun. Aineistojen perusteella monesti kyse on myös hyvin

käytännöllisistä tekijöistä, kuten toiselle paikkakunnalle muuttamisesta tai muusta elämäntilanteen muutoksesta. Osa suorittaa toisen tutkinnon ilman sen kummempia ulkoisia syitä omasta kiinnostuksestaan ja halusta oppia uutta.

Tulokset osoittavat sen, että päätöksessä toisen tai useamman opinto-oikeuden hankkimisesta painottuu eri ryhmillä ja eri elämänvaiheissa olevilla usein hyvin erilaiset syyt. Nuoremmilla päätökseen vaikuttaa enemmän suoraan opintoihin ja opiskeluun liittyvät tekijät, vanhemmilla ja pidempään opiskelleilla sen sijaan esimerkiksi työllistymiseen liittyvät tekijät. Myös sosiaaliset ja elämäntilanteeseen liittyvät seikat näkyvät eri elämäntilanteissa eri tavoin. Nuoren opiskelupaikan valintaan saattaa vaikuttaa esimerkiksi halu itsenäistyä, vanhemmilla kenties perheen perustaminen tai kumppanin työ.

Olennaista on siis toisaalta tunnistaa, minkälaiset tekijät ovat olennaisia eri ihmisille ja eri elämäntilanteissa, ja toisaalta erottaa, mihin tekijöihin on mahdollista vaikuttaa ja mihin tekijöihin ei. Tulevaisuutta ei voi ennustaa, mutta opintoja harkitseville voidaan tarjota tietoa ja tukea heidän päätöksentekonsa avuksi. Yksi aineistojen osoittama kaikkien koulutuksen järjestäjien yhteinen haaste on se, kuinka potentiaalisille hakijoille voidaan tarjota opinnoista, opiskelusta ja tulevasta työllistymisestä ja työtehtävistä mahdollisimman realistinen kuva, jotta jokin näiden seikkojen ominaisuuksista ei tule opiskelijoille yllätyksenä. Kyse on toisaalta oikean tiedon antamisesta, toisaalta opintoja ja tulevaisuutta suunnittelevien tukemisesta oman jutun löytämisessä. Erityisesti ensimmäistä kertaa korkeakouluopintoihin hakevista nuorista moni tarvitsisi enemmän tukea valintojen tekemiseen, ongelmakohtien tunnistamiseen ja mahdollisuuksien oivaltamiseen.

Tämän tutkimuksen tulosten antamaa kuvaa voitaisiin laajentaa useilla tavoilla. Silmiinpistävin jatkotutkimuskohde on tutkimuksessa esitettyjen tekijöiden ja niiden vaikutusten vertailu useamman opinto-oikeuden hankkivien ja vain yhden opinto-oikeuden hankkivien välillä. Tällaisella vertailulla pystyttäisiin tarkentamaan kuvaa siitä, mitkä tekijät ovat missäkin tilanteessa olennaisia useamman opinto-oikeuden hankkimiselle. Laajemmalla aineistolla vertailua voitaisiin myös tehdä esimerkiksi ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden välillä tai eri tavoin koulutusaloja luokittelemalla, mikä tarkentaisi kuvaa tässä esitetyistä pienempien ryhmien erityispiirteistä ja ryhmille soveltuvista tukitoimenpiteistä.

Liitteet

Liite 1: Metodologia

Tämä monimenetelmällinen tutkimus toteutettiin Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL) ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen yhteistyönä. Tutkimuksen käytännön toteutuksesta vastasivat pääasiassa Otuksen tutkijat Tuukka Salminen ja Virve Murto.

Koulutustarinat

Tutkimuksen ensimmäinen vaihe toteutettiin vuodenvaihteessa 2018–2019. Vastaamiskutsuja (Liite 3) levitettiin Otuksen Facebook-sivun sekä Twitter-tilin kautta. Lisäksi hyödynnettiin myös tutkijoiden omia kontakteja.

Määrällinen kysely

Tutkimuksen toinen, määrällinen vaihe, toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä. Kyselylomake rakennettiin kerättyjen koulutustarinoiden ja aiempien tutkimuksien pohjalta. Kyselylomakkeessa oli kaikkiaan 55 kysymystä, mutta Webropol-ohjelman mahdollistamien hyppyjen avulla yhden opiskelijan vastattaviksi ei tullut kaikkia. Lomakkeen kysymykset olivat pääasiallisesti monivalintakysymyksiä, mutta joukossa oli myös muutamia Likert-asteikollisia mielipidettä mittaavia kysymyspatteristoja sekä avokysymyksiä.

Kyselyssä kohdejoukon erona koulutustarinoihin verrattuna oli se, että opiskelijat olivat läsnäolevia yliopisto-opiskelijoita maaliskuussa 2019. Avoin linkki kyselyyn jaettiin opiskelijoille Suomen yliopilaskuntien liiton toimesta yliopistojen ylioppilaskuntien avulla.

Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä ja ihmistieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita, joihin sisältyvät tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, tutkittavien yksityisyyden suojaaminen ja vahingoittamisen välttäminen. Tutkimuksen molemmissa vaiheissa laadittiin myös tietosuojailmoitus, joka oli tutkittavien nähtävissä.

Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, ja tutkittavia informoitiin tutkimuksesta ja siihen osallistumisesta kattavasti. Sekä koulutustarinat-kyselyyn että laajempaan kyselyyn oli mahdollista vastata täysin anonyymisti. Molemmissa kyselyissä vastaajien oli mahdollista valita mihin kysymyksiin he vastaavat. Kyselyn aluksi kerrottiin, että vastaukset oli mahdollista poistaa aineistosta tiettyyn päivämäärään mennessä. Kukaan vastaajista ei kuitenkaan pyytänyt vastaustensa poistamista.

Kerättyjä aineistoja käsiteltiin luottamuksellisesti. Raporttia julkaistaessa huolehdittiin siitä, ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa. Aineistoja on tutkimuksen aikana säilytetty huolellisesti, eikä niihin ole ollut pääsyä hankkeen ulkopuolisilla. Anonymisoitu laajempi kyselyaineisto luovutetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon ja Suomen ylioppilaskuntien liitolle niiden vastaajien osalta, jotka ovat sallineet vastaustensa arkistoinnin. Luovuttamiseen on kysytty tutkittavien suostumus kyselyn lopuksi. Välilliset tunnistetiedot sisältävät versiot kyselyaineistosta hävitetään tutkimuksen päätyttyä, samoin kuin koulutustarinat-aineisto.

Liite 2: Määrällisen kyselyaineiston vastaajajoukko

Alla on esitetty perustietoa tutkimuksen toisen vaiheen laajemman kyselyn vastaajista. Luvut on ilmoitettu prosenttiosuuksina kaikista vastaajista (n=786).

% vastaajista	Ilmoitettu sukupuoli					
Ikäluokka	Nainen	Mies	Muu	En halua vastata	Tieto puuttuu	Yhteensä
18-24-vuotiaat	11.3	3.1	0.1	0.1	0.0	14.6
25-26-vuotiaat	11.1	2.4	0.1	0.5	0.0	14.1
27-29-vuotiaat	14.8	3.6	0.4	0.3	0.0	19.0
30-34-vuotiaat	13.1	4.2	0.6	0.3	0.0	18.2
35-39-vuotiaat	10.1	2.3	0.4	0.0	0.0	12.7
40-44-vuotiaat	7.8	2.2	0.3	0.0	0.0	10.2
45-vuotiaat ja vanhemmat	6.7	3.9	0.0	0.1	0.0	10.8
Tieto puuttuu	0.3	0.0	0.0	0.0	0.1	0.4
Yhteensä	75.1	21.6	1.9	1.3	0.1	100.0

% vastaajista	Ilmoitettu sukupuoli					
Ensimmäisten korkeakouluopintojen sektori	Nainen	Mies	Muu	En halua vastata	Tieto puuttuu	Yhteensä
AMK	17.0	2.8	0.3	0.0	0.0	20.1
YO	58.0	18.7	1.7	1.3	0.0	79.6
Tieto puuttuu	0.0	0.1	0.0	0.0	0.1	0.3
Yhteensä	75.1	21.6	1.9	1.3	0.1	100.0
Toisten korkeakouluopintojen sektori						
AMK	6.6	1.7	0.3	0.0	0.0	8.5
YO	67.2	19.7	1.5	1.3	0.0	89.7
Tieto puuttuu	1.3	0.3	0.1	0.0	0.1	1.8
Yhteensä	75.1	21.6	1.9	1.3	0.1	100.0

% vastaajista	Ilmoitettu sukupuoli					
Tutkinto-oikeuksien lukumäärä	Nainen	Mies	Muu	En halua vastata	Tieto puuttuu	Yhteensä
2	52.3	15.5	0.9	1.3	0.0	70.0
3	15.8	3.9	0.3	0.0	0.0	20.0
4	5.0	1.8	0.6	0.0	0.0	7.4
Tieto puuttuu	2.0	0.4	0.1	0.0	0.1	2.7
Yhteensä	75.1	21.6	1.9	1.3	0.1	100.0

Liite 3: Kutsut kertomaan koulutustarinoista

Otuksen Facebook-sivulla julkaistu kutsu:

Onko sinulla itselläsi ollut tai yhä olemassa useampi kuin yksi opinto-oikeus korkeakouluihin, tai tunnetko henkilöitä, joilla on ollut tai on?

Teemme Otuksessa tutkimusta ihmisistä, jotka ovat hankkineet elämänsä aikana useamman kuin yhden opinto-oikeuden korkeakouluihin. Ei ole väliä, onko tutkinnot suoritettu tai ovatko opinto-oikeudet voimassa, vaan vain että ihminen on joskus hankkinut useamman kuin yhden. Tutkimukseen sisältyy laadullinen osio, jossa keräämme tällaisten ihmisten koulutustarinoita. Tarinoita käytetään myöhemmin toteutettavan survey-kyselyn rakentamiseen, eikä niitä jaeta Otuksen ulkopuolelle.

Koulutustarinoita kerätään alla olevan linkin avulla 6.1.2019 saakka:

[Linkki kyselyyn]

Lisätietoa hankkeesta:

[linkki Otuksen nettisivuilla olleeseen hanke-esittelyyn]

Otuksen Twitter-tilillä julkaistu kutsu:

Onko sinulla ollut tai onko yhä useampi kuin yksi opinto-oikeus korkeakouluihin, tai tunnetko henkilöitä, joilla on ollut tai on?

Keräämme tällaisten ihmisten koulutustarinoita 6.1.2019 saakka:

[Linkki kyselyyn]

Lisätietoa tutkimushankkeesta: [linkki Otuksen nettisivuilla olleeseen hanke-esittelyyn]

Liite 4: Määrällisen kyselyn ensimmäisiin ja toisiin korkeakouluopintoihin hakeutumista koskevien väittämien luokittelu syiden alle

Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutumiseen pohjautuvat tekijät
1. ala valittu kiinnostuksen ja osaamisen perusteella
Olin pärjännyt hyvin koulussa alaan liittyvissä opinnoissa
Olin suunnitellut jo pitkään hakeutuvani alalle
Opinnot tuntuivat itselleni sopivilta
Valitsemani oppiaine tai ala oli yksi lempiaineistani koulussa
1. opintoihin hakeuduttu työllistymisen takia
Ala tuntui varmalta valinnalta työllistymisen suhteen
Ei halunnut muuttaa kotipaikkakunnalta 1. opintoihin haettaessa
Halusin opiskella kotipaikkakunnallani tai lähellä kotiani
Ei selkeää suuntaa 1. opintoihin haettaessa
Koin, ettei ollut oikein parempiakaan vaihtoehtoja
Minulla ei ollut selkeää käsitystä siitä, mitä halusin opiskella
Opiskelualalla ei ollut minulle merkitystä, halusin vain jonkin opiskelupaikan
Sain opiskelupaikan helposti
Elämässä eteenpäin meneminen, välivuosien välttäminen 1. opintoihin haettaessa
En halunnut pitää välivuotta tai välivuosia
Halusin elämässäni eteenpäin
Kumppanin elämäntilanne ja opinnot
Halusin pysyä lähellä seurustelukumppaniani tai puolisoani
Läheiset kannustivat korkeakouluopintoihin
Minua rohkaistiin ja kannustettiin korkeakouluopintoihin, vaikka itse en ajatellut niiden olevan mahdollisia omalla kohdallani
Sopiva elämäntilanne mahdollisti 1. opintoihin hakeutumisen
Työtilanteeni oli sellainen, että minun oli mahdollista alkaa opiskella
Sosiaalinen paine aloittaa opinnot
Hain korkeakouluopintoihin heti toisen asteen päätyttyä, koska niin oli tapana
Vanhempieni mielestä oli tärkeää, että hain johonkin opiskelemaan
Ystäväni hakivat samaan aikaan opiskelemaan korkeakouluihin
Vaihto toissijaisesta hakuvaihtoehdosta ensisijaiseen
Ajattelin opintojen parantavan mahdollisuuksiani päästä myöhemmin toiselle opiskelualalle
En uskaltanut hakea sinne, minne olisin oikeasti halunnut
Halusin hakea uudelleen koulutukseen, johon en alkujaan päässyt

Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin pohjautuvat tekijät
Kavereiden puute, huono ilmapiiri 1. opinnoissa
En kokenut kuuluvani joukkoon aiemmissa korkeakouluopinnoissani
Koin opiskelupaikkani ilmapiirin ikäväksi enkä halunnut jäädä
Kiinnostuksenkohteet vaihtuivat
Halusin suuntautua alan sisällä uudelleen
Löysin kiinnostavamman alan opiskellessani eri oppiaineita
Opintojen sisältö ei vastannut odotuksiani
Oma juttu löytyi
Keksin vasta opintojen aikana mitä todella haluaisin opiskella tai millä alalla työskennellä
Opiskeluvaikeudet 1. opinnoissa
Ensimmäiset opintoni tuntuivat liian vaikeilta
Siirtoväylien ongelmat
Aiemmat opintosuoritukseni estivät minua hyödyntämästä avointa väylää
Joo-opinnot olivat joustamattomia
Siirtoväylä ei toiminut, oli helpompaa hakea opiskelemaan päävalinnan kautta
Vaihto toissijaisesta hakuvaihtoehdosta ensisijaiseen
En päässyt sisään ensisijaisesti hakemalleni alalle
Opiskeltuani korkeakoulussa huomasin pärjääväni opinnoissa paremmin kuin mihin olin aiemmin uskonut pystyväni, joten hakeuduin itseäni enemmän kiinnostavalle alalle
Opintojen ja työelämän yleiset tekijät
Ammattitaidon kehittäminen
Halusin kehittää ammattitaitoani
Kokemus soveltumattomuudesta opinnoissa tai töissä
Ensimmäinen alavalintani ei tuntunut omalta
Soveltumattomuus ensimmäiseksi opiskelemalleni alalle
Sisäinen motivaatio
Koin vahvaa kutsumusta hakeutua alalle tai ammattiin
Monet eri alat ovat kiinnostaneet minua

Työelämään pohjautuvat tekijät

2. opinnot mahdollisti etenemisen työuralla

Halusin edetä urallani eikä se ollut vanhoilla opinnoillani enää mahdollista – tuli "seinä vastaan"

Kiinnostuksenkohteet vaihtuivat

Opinnot mahdollistivat suuntautumisen uudelle työuralle

Tauon pitäminen työelämästä

Opiskelut mahdollistivat tauon työelämästä

Työelämän murrokset

Alani muuttui enkä ollut enää siihen tyytyväinen

Työllistävämmän ammatin hankkiminen

Halusin parantaa työllistymismahdollisuuksiani hankkimalla "oikean ammatin"

Huomasin, että työllistyminen ensin valitsemalleni alalle oli vaikeaa, ja päätin hakea varmemmin työllistävälle alalle

Työllistymismahdollisuuksien parantaminen

En kokenut pärjääväni työmarkkinoilla vain yhdellä tutkinnolla, koska muutkin tekevät monia tutkintoja

Kiristynyt kilpailu työmarkkinoilla

Koin yliopistotutkinnon tuovan lisäarvoa ammattikorkeakoulututkinnon rinnalle

Opiskelut antoivat muodollisen kelpoisuuden haluamalleni alalle / työtehtäviin

Työttömyys, työttömyyden välttäminen

Jäin työttömäksi, joten aloin kouluttautua uudelleen

Olin mieluummin opiskelija kuin työtön

Työtilanne omalla alallani heikkeni

Yleiset tekijät

Ajelehtiminen

Olen antanut elämän kuljettaa ja tehdyt spontaanisti valintoja suunnittelematta liikoja etukäteen

Kunnianhimo

Kunnianhimoni ajoi minua eteenpäin opinnoissani

Laajempi kurssitarjonta tutkinto-opiskelijoille

Korkeakoulujen täydennyskoulutus mahdollisuudet olivat muita paremmat

Toisen opiskelupaikan myötä oli helpompaa päästä haluamiini opintoihin esim. tietyille kursseille

Tutkinto-opiskelijoilla oli laajempi mahdollisuus valita kiinnostavia opintoja

Opiskelijaedut

Opiskelijastatuksella oli mahdollista säilyttää tai saada takaisin opiskelijaedut

Opiskelu harrastuksena

Olen aina nauttinut opiskelusta

Opiskelun matalammat kustannukset tutkinto-opiskelijoille

Täydennyskoulutus oli halvempaa tutkinto-opiskelijana kuin muualla

Sisäänpääsyn helppous

Hain, koska sisäänpääsy oli helppoa

Sopiva elämäntilanne tai sen muutos

Elämäntilanteeni salli opintojen jatkamisen

Halusin opiskelemaan samalle paikkakunnalle, missä kumppani asui tai jonne hän muutti

Halusin vaihtaa kaupunkia elämäntilanteeni vuoksi, vaikka olinkin oikealla alalla

Olin valmis muuttamaan toiselle paikkakunnalle kotipaikkakunnaltani

Liite 5: Määrällisen kyselyn väittämäkohtaiset tulokset

Alla olevissa taulukoissa on esitetty tutkimuksen toisen vaiheen määrällisen kyselyn väittämät ja niiden kuvaamaa tekijää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä pitäneiden vastaajien osuudet vastaajista prosenttiosuutena.

Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin hakeutuminen pohjautuvat tekijät **Osuus = Prosenttia vastaajista pitää väittämää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä tekijänä**	**Toisen opinto-oikeuden hankkimisen vaihe suhteessa ensimmäisiin opintoihin**			
Syy / Väittämä	**Opintojen alussa / ennen tutkin-toa (n=385)**	**Valmistumisen tienoilla (n=169)**	**Työelämästä (n=215)**	**Kaikki vastaajat (n=786)**
Ei selkeää suuntaa 1. opintoihin haettaessa				
Sain opiskelupaikan helposti	58%	54%	46%	54%
Minulla ei ollut selkeää käsitystä siitä, mitä halusin opiskella	50%	49%	42%	47%
Koin, ettei ollut oikein parempiakaan vaihtoehtoja	39%	27%	37%	36%
Opiskelualalla ei ollut minulle merkitystä, halusin vain jonkin opiskelupaikan	21%	17%	13%	18%
1. opintoihin hakeuduttu työllistymisen takia				
Ala tuntui varmalta valinnalta työllistymisen suhteen	30%	47%	45%	38%
Elämässä eteenpäin meneminen, välivuosien välttäminen 1. opintoihin haettaessa				
Halusin elämässäni eteenpäin	83%	92%	83%	85%
En halunnut pitää välivuotta tai välivuosia	52%	46%	43%	48%
1. ala valittu kiinnostuksen ja osaamisen perusteella				
Opinnot tuntuivat itselleni sopivilta	70%	82%	79%	75%
Olin pärjännyt hyvin koulussa alaan liittyvissä opinnoissa	68%	63%	60%	65%
Valitsemani oppiaine tai ala oli yksi lempiaineistani koulussa	53%	51%	43%	50%
Olin suunnitellut jo pitkään hakeutuvani alalle	26%	38%	35%	31%
Sosiaalinen paine aloittaa opinnot				
Hain korkeakouluopintoihin heti toisen asteen päätyttyä, koska niin oli tapana	58%	51%	58%	57%
Vanhempieni mielestä oli tärkeää, että hain johonkin opiskelemaan	54%	58%	54%	55%
Ystäväni hakivat samaan aikaan opiskelemaan korkeakouluihin	34%	37%	34%	35%
Ei halunnut muuttaa kotipaikkakunnalta 1. opintoihin haettaessa				
Halusin opiskella kotipaikkakunnallani tai lähellä kotiani	32%	33%	40%	34%
Vaihto toissijaisesta hakuvaihtoehdosta ensisijaiseen				
Ajattelin opintojen parantavan mahdollisuuksiani päästä myöhemmin toiselle opiskelualalle	28%	18%	13%	21%
En uskaltanut hakea sinne, minne olisin oikeasti halunnut	19%	22%	22%	20%
Halusin hakea uudelleen koulutukseen, johon en alkujaan päässyt	20%	7%	7%	14%
Sopiva elämäntilanne mahdollisti 1. opintoihin hakeutumisen				
Työtilanteeni oli sellainen, että minun oli mahdollista alkaa opiskella	16%	22%	17%	18%
Kumppanin elämäntilanne ja opinnot				
Halusin pysyä lähellä seurustelukumppaniani tai puolisoani	8%	9%	11%	9%
Läheiset kannustivat korkeakouluopintoihin				
Minua rohkaistiin ja kannustettiin korkeakouluopintoihin, vaikka itse en ajatellut niiden olevan mahdollisia omalla kohdallani	6%	7%	9%	7%

Ensimmäisiin korkeakouluopintoihin liittyvät tekijät Osuus = Prosenttia vastaajista pitää väittämää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä tekijänä Syy / Väittämä	Toisen opinto-oikeuden hankkimisen vaihe suhteessa ensimmäisiin opintoihin Opintojen alussa / ennen tutkin-toa (n=385)	Valmistumisen tienoilla (n=169)	Työelämästä (n=215)	Kaikki vastaajat (n=786)
Kiinnostuksenkohteet vaihtuivat				
Löysin kiinnostavamman alan opiskellessani eri oppiaineita	40%	45%	34%	39%
Opintojen sisältö ei vastannut odotuksiani	35%	23%	16%	27%
Halusin suuntautua alan sisällä uudelleen	19%	38%	28%	26%
Oma juttu löytyi				
Keksin vasta opintojen aikana mitä todella haluaisin opiskella tai millä alalla työskennellä	51%	51%	36%	47%
Vaihto toissijaisesta hakuvaihtoehdosta ensisijaiseen				
En päässyt sisään ensisijaisesti hakemalleni alalle	36%	18%	18%	27%
Opiskeltuani korkeakoulussa huomasin pärjääväni opinnoissa paremmin kuin mihin olin aiemmin uskonut pystyväni, joten hakeuduin itseäni enemmän kiinnostavalle alalle	19%	27%	19%	21%
Kavereiden puute, huono ilmapiiri 1. opinnoissa				
En kokenut kuuluvani joukkoon aiemmissa korkeakouluopinnoissani	33%	20%	17%	26%
Koin opiskelupaikkani ilmapiirin ikäväksi enkä halunnut jäädä	14%	8%	3%	10%
Siirtoväylien ongelmat				
Siirtoväylä ei toiminut, oli helpompaa hakea opiskelemaan päävalinnan kautta	23%	13%	13%	18%
Joo-opinnot olivat joustamattomia	3%	3%	3%	3%
Aiemmat opintosuoritukseni estivät minua hyödyntämästä avointa väylää	3%	1%	2%	2%
Opiskeluvaikeudet 1. opinnoissa				
Ensimmäiset opintoni tuntuivat liian vaikeilta	16%	4%	6%	11%

Opintojen ja työelämän yleiset tekijät Osuus = Prosenttia vastaajista pitää väittämää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä tekijänä Syy / Väittämä	Toisen opinto-oikeuden hankkimisen vaihe suhteessa ensimmäisiin opintoihin Opintojen alussa / ennen tutkin-toa (n=385)	Valmistumisen tienoilla (n=169)	Työelämästä (n=215)	Kaikki vastaajat (n=786)
Sisäinen motivaatio				
Monet eri alat ovat kiinnostaneet minua	78%	75%	70%	75%
Koin vahvaa kutsumusta hakeutua alalle tai ammattiin	60%	71%	73%	66%
Kokemus soveltumattomuudesta opinnoissa tai töissä				
Ensimmäinen alavalintani ei tuntunut omalta	59%	38%	39%	49%
Soveltumattomuus ensimmäiseksi opiskelemalleni alalle	23%	17%	16%	20%
Ammattitaidon kehittäminen				
Halusin kehittää ammattitaitoani	35%	66%	63%	50%

Työelämään liittyvät tekijät	**Toisen opinto-oikeuden hankkimisen vaihe suhteessa ensimmäisiin opintoihin**			
Osuus = Prosenttia vastaajista pitää väittämää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä tekijänä **Syy / Väittämä**	**Opintojen alussa / ennen tutkin-toa (n=385)**	**Valmistumisen tienoilla (n=169)**	**Työelämästä (n=215)**	**Kaikki vastaajat (n=786)**
Suuntautuminen uudelle työuralle				
Opinnot mahdollistivat suuntautumisen uudelle työuralle	53%	70%	85%	66%
Työllistymismahdollisuuksien parantaminen				
Opiskelut antoivat muodollisen kelpoisuuden haluamalleni alalle / työtehtäviin	42%	43%	59%	47%
Kiristynyt kilpailu työmarkkinoilla	14%	25%	27%	20%
En kokenut pärjääväni työmarkkinoilla vain yhdellä tutkinnolla, koska muutkin tekevät monia tutkintoja	7%	19%	21%	13%
Koin yliopistotutkinnon tuovan lisäarvoa ammattikorkeakoulututkinnon rinnalle	7%	21%	13%	12%
Työllistävämmän ammatin hankkiminen				
Halusin parantaa työllistymismahdollisuuksiani hankkimalla "oikean ammatin"	28%	22%	35%	29%
Huomasin, että työllistyminen ensin valitsemalleni alalle oli vaikeaa, ja päätin hakea varmemmin työllistä-välle alalle	17%	21%	28%	21%
Työttömyys, työttömyyden välttäminen				
Olin mieluummin opiskelija kuin työtön	20%	20%	27%	22%
Työtilanne omalla alallani heikkeni	8%	18%	30%	17%
Jäin työttömäksi, joten aloin kouluttautua uudelleen	3%	7%	18%	8%
2. opinnot mahdollisti etenemisen työuralla				
Halusin edetä urallani eikä se ollut vanhoilla opinnoillani enää mahdollista – tuli "seinä vastaan"	7%	21%	33%	17%
Tauon pitäminen työelämästä				
Opiskelut mahdollistivat tauon työelämästä	7%	16%	33%	16%
Työelämän murrokset				
Alani muuttui enkä ollut enää siihen tyytyväinen	4%	13%	33%	14%

Yleiset tekijät	**Toisen opinto-oikeuden hankkimisen vaihe suhteessa ensimmäisiin opintoihin**			
Osuus = Prosenttia vastaajista pitää väittämää erittäin tärkeänä tai melko tärkeänä tekijänä **Syy / Väittämä**	**Opintojen alussa / ennen tutkin-toa (n=385)**	**Valmistumisen tienoilla (n=169)**	**Työelämästä (n=215)**	**Kaikki vastaajat (n=786)**
Sopiva elämäntilanne tai sen muutos				
Elämäntilanteeni salli opintojen jatkamisen	54%	74%	78%	65%
Olin valmis muuttamaan toiselle paikkakunnalle kotipaikkakunnaltani	26%	17%	12%	20%
Halusin opiskelemaan samalle paikkakunnalle, missä kumppani asui tai jonne hän muutti	9%	10%	3%	8%
Halusin vaihtaa kaupunkia elämäntilanteeni vuoksi, vaikka olinkin oikealla alalla	6%	5%	3%	5%
Laajempi kurssitarjonta tutkinto-opiskelijoille				
Tutkinto-opiskelijoilla oli laajempi mahdollisuus valita kiinnostavia opintoja	29%	45%	33%	34%
Toisen opiskelupaikan myötä oli helpompaa päästä haluamiini opintoihin esim. tietyille kursseille	23%	27%	17%	22%
Korkeakoulujen täydennyskoulutus mahdollisuudet olivat muita paremmat	4%	10%	9%	7%
Sisäänpääsyn helppous				
Hain, koska sisäänpääsy oli helppoa	24%	28%	24%	25%
Opiskelijaedut				
Opiskelijastatuksella oli mahdollista säilyttää tai saada takaisin opiskelijaedut	16%	30%	18%	20%
Opiskelun matalammat kustannukset tutkinto-opiskelijoille				
Täydennyskoulutus oli halvempaa tutkinto-opiskelijana kuin muualla	5%	12%	19%	11%
Opiskelu harrastuksena				
Olen aina nauttinut opiskelusta	64%	69%	71%	67%
Kunnianhimo				
Kunnianhimoni ajoi minua eteenpäin opinnoissani	63%	78%	59%	65%
Ajelehtiminen				
Olen antanut elämän kuljettaa ja tehdyt spontaanisti valintoja suunnittelematta liikoja etukäteen	31%	29%	37%	33%